

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ХРИСТІЯНСЬКИЙ ІНСТИТУТ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП 1.4.09 «Старий Завіт»

№04 Богослов'я

№ 041 Бакалавр богослов'я.

Розглянуто та схвалено

Вченою радою РО «ВДНЗ «ТХІ»

Протокол № 10/5-6 від 20.04.2018 р.

1. Дані про викладача дисципліни

Прізвище, ім'я, по батькові викладача	Ружина Надія Вікторівна
Завідувачка кафедрою Богослов'я	Доктор філософії. Богослов'я

2. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів – 18	Галузь знань 04 Богослов'я	Нормативна	
Загальна кількість годин 540 – д.в. 450 – з.в.	Спеціальність 041 Богослов'я	Рік підготовки	
	Освітня програма Бакалавр богослов'я.	1-й, 2-й	1-й, 2-й
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання – 6 год	Рівень вищої освіти: бакалаврський	Лекції	
		144 год.	36 год.
		Практичні, семінарські	
		126 год.	36 год.
		Самостійна робота	
		270 год.	378 год.
		Вид контролю: залік, іспит	

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Старий Завіт» є надання загального огляду старозавітних книг та співвіднесення змісту кожної книги окремо з історією взаємин Бога з людьми (зокрема, з ізраїльським народом).

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. Визнання історичної та релігійноцінністей старозавітних текстів.
2. Ознайомлення з небіблійними джерелами, що відносяться до культурно-історичного фону книг Старого Завіту.
3. Обговорення проблемних питань 39 книг Старого Завіту.
4. Ознайомлення з ключовою лексикою.
5. Виявлення основних богословських ідей книг Старого Завіту.
6. Знаходження застосування духовним істинам Старозавітного Закону, Пророків і Писання в сучасному житті.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання (компетентностей):

Інтегральна компетентність	Здатність використовувати отримані знання, уміння й навички для власного особистісного (духовного) зростання та ефективного лідерського служіння.
Загальні компетентності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. 2. Здатність до критичного мислення. 3. Здатність самостійно працювати з літературними джерелами. 4. Здатність використовувати основи філософських знань для формування світоглядної позиції. 5. Здатність використовувати основи теологічних знань в процесі духовно-морального розвитку. 6. Розуміння природи наукових знань та меж їх застосування в практиці християнського керівництва.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	<p><i>Знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – історію формування канону Святого Письма Старого Завіту; – священних письменників кожної книги Старого Завіту; – час, місце, мету написання кожної книги Старого Завіту; – зміст тексту книг Святого Письма Старого Завіту; – необхідні відомості про старозавітну біблійну критику; – основні ісагогічні проблеми історичних та пророчих книг; <p><i>Вміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – виділяти головне і другорядне в книгах св. Письма Старого Завіту; – виявляти зв'язок між книгами Старого Завіту і Новим Заповітом; – орієнтуватися в колі проблем, пов'язаних з тлумаченням книг Старого Завіту. <p><i>Володіти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – уявленнями про існування екзегетичних та ісагогічних питань, які пов'язані з кожною книгою Старого Завіту (проблеми авторства, місця та обставин написання, атакож: жанру, стилю, структури); – уявленнями про існування різних розділів екзегетичної науки: текстології, ісагогіки та основ герменевтики; – уявленнями про допоміжні науки: археологію, історію Стародавнього Сходу, палеографію, філологію; – чітким уявленням про месіанські пророцтва книг Старого Завіту.

Міждисциплінарні зв'язки:

Курс «Старий Завіт» є дисципліною, в якій насамперед йде мова про текст Священного Писання, його історію, формування і тлумачення. Зважаючи на те, що всі богословські дисципліни ґрунтуються на текстах Священного Писання як Старого, так і Нового Завіту, тому сам предмет “Старий Завіт” безпосередньо пов’язаний зі всіма богословськими дисциплінами та певною мірою і з релігієзнавчими та філософськими дисциплінами.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

- 1) Вступ до Старого Завіту (ТаНаХу);
- 2) П’ятикнижжя (Тора);
- 3) Пророки (Невім);
- 4) Писання (Ктувім).

4. Програма навчальної дисципліни «Старий Завіт»

Другий семестр

Змістовий модуль 1: Вступ до Старого Завіту (ТаНаХу)

Тема 1. Основні відомості про Біблію.

Назва. Божественне одкровення. Божественне натхнення.

Тема 2. Історія оригінального тексту Старого Завіту.

Матеріали, знаряддя та спосіб стародавнього літопису. Історія єврейського алфавіту. Історія пунктуації. Історія консонантного біблійного тексту. Історія вокалізації біблійного тексту. Кумранські рукописи. Богослужбовий поділ П’ятикнижжя (тексту Тори) на великі та малі відділи. Історія переписування біблійних текстів масоретами. Історія розподілу Біблії на глави та вірші.

Тема 3. Історія перекладів книг Старого Завіту.

Септуагінта. Історія рукописного тексту і друкованих видань перекладу Сімдесяти. Переклади Аквіли, Феодотіона та Симмаха. Таргуми. Пешітто. Старолатинський переклад. Вульгата. Слов’янський, російські та українські переклади Біблії.

Тема 4. Історія канону Старого Завіту.

Поняття про канон та богодухновенність. Історія походження канону Старого Завіту. Питання про час укладення канону. Історія канону Старого Завіту в єврейській традиції та у традиціях християнської Церкви. Погляди православних, католицьких та

протестантських богословів на книги, що не входять до складу канону. Неканонічні, другоканонічні та апокрифічні книги.

Тема 5. Географія Старого Завіту.

Території «Родючого Півмісяця»: Стародавній Єгипет, найдавніші держави Месопотамії (Межиріччя) та Леванту. Ізраїль часів Старого Завіту.

Тема 6. Народи старого Завіту.

Народи Стародавніх держав Близького Сходу: *египтяни, шумери, аккадці, вавілоняни, асирійці, хетти, кассити, еламити, мідяни, перси, арамеїта фінікійці*. Народи, що населяли Ханаан: *ханаанеяни, рефаї, євусеяни, періздеяни, хіттеяни, гіргашеяни, хіввеяни, филистимляни, мідіяніти, ідумеяни, моави, аммонітяни* та інші.

Тема 7. Релігійні погляди народів старозавітного періоду.

Вірування: *египтян, вавілонян, асирійців, мідян, персів, хананеян, филистимлян, моавитів, аммонітян* та інших. Монотеїзм Ізраїля.

Змістовий модуль 2: П'ятикнижжя (Тора)

Тема 1 (8). Вступ до П'ятикнижжя Мойсея.

Огляд Законовчальних книг Старого Завіту: термінологія: *Tōrā* - 'закон', 'вчення'; П'ятикнижжя (Тора), значення книг Закону в іудейській та християнській традиціях; розбір критичних теорій, присвячених походженню П'ятикнижжя.

Тема 2 (9). Перша книга Мойсея: Буття.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *родоводи, благословення, богословське та моральне значення книги: біблійне одкровення про Творіння, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: Творіння (1:1-2:3), Благословіння Ноя (9:1-7), Вавилонська башта (11:1-9), Яков у Пенуїлі (32:23-33).*

Тема 3 (10). Друга книга Мойсея: Вихід.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня Мойсея 15 гл., закони Мойсея, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги: Декалог, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: Аподиктичні закони «про справедливість та допомогу ближньому» (23:1-9).*

Тема 4 (11). Третя книга Мойсея: Левит.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *закони про жертви 1-7 гл., закони ритуальної чистоти 11-16 гл., «Кодекс святості» 17-26 гл., закони про свята 23 гл.*, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Жертва за провину(5:20-26).*

Тема 5 (12). Четверта книга Мойсея: Числа.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *притчі Валаама 22-24 гл.*, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Оповідання про воду із скелі(20:1-13), Оповідання про мідяного змія (Числ.21:4-9).*

Тема 6 (13). П'ята книга Мойсея: Повторення Закону.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня Мойсея 32 гл, благословення Мойсея 33 гл.*, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Боже нагадування «про святкування Пасхи та опрісноків» (16:1-8), Соціальні закони «про повагу до гідності людини, а також про прихильників, сиріт та вдов» (24:10-22).* Критичні гіпотези про походження книги: *теорія Де Ветте, «Девтерономічна історія»М. Нота.*

Тема 7 (14). Апокрифічні книги.

Вознесіння Мойсея. Завіт Авраама. Завіт (завіт) XII патріархів. Книга Еноха. Книга Ювілеїв та ін.

Третій семестр

Змістовий модуль 3: Пророки (Невім)

Тема 1 (15). Вступ до розділу «Пророки (Невім)».

Огляд Пророчих книг Старого Завіту: число та склад книг, автори, особливості літературної форми, характеристика феномена старозавітного пророцтва, коло ідей пророчої літератури: *захист єдинобожжя, пророцтва «про "Месію"», пророцтва «про настання "Дня Господнього" (есхатологія)», викриття порушень Закону та норм соціальної справедливості.*

Тема 2 (16). Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї).

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *заповіт Ісуса Навина 23, 24 гл.*, богословське та моральне значення: *завоювання Святої Землі – виконання обітниць, даних патріархам; зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Веління Ісусу Навину (1:1-9), Спадок Калева – Хеврон (14:6-15).*

Тема 3 (17). Книга Суддів.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня Девори Суд. 5 гл., Притча Йотама Суд. 9: 7-15*, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Оповідання «про період п'ятого судді Гедеона» (6:1-8:35).*

Тема 4 (18). Перша книга Самуїла.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *молитва Анни 1 Сам. 2: 1-10*, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Покликання Самуїла (3:1-21), Звернення Самуїла до народу (12:1-25), Відкидання Саула Богом (15:1-35).*

Тема 5 (19). Друга книга Самуїла.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *плач Давида 2 Цар. 1: 17-26; пісня Давида 2 Цар. 22 гл.*, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення: *Месіанська обітниця Давиду (7:14-16), зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Гріх Давидів (12:1-25).*

Тема 6 (20). Перша книга царів.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Час "Дому Єрвоамову" (11, 13, 14, 15, гл.), Ілля та пророки Ваалові на горі Кармел (18:1-46), Оповідання «про пророка Міхея та царя Ахава» (22:1-40).*

Тема 7 (21). Друга книга царів.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Вознесіння Іллі (2:1-18), Зцілення Наамана від прокази та «наділення» проказою Гехазі (5:1-27), Благодетиве правління Йосії (22:1-20 – 23:1-30).*

Тема 8 (22). Книга пророка Ісаї.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня «про виноградник» 5 гл., пісні "Отрока Господнього" 42-53 глл., богословське та моральне значення книги: пророцтва «про "Месію"», есхатологія; зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: "Вічне спасіння" (55:1-13), Помилковий і справжній піст (58:1-12).*

Тема 9 (23). Книга пророка Єремії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *пророцтво «про "Новий Завіт"» 31:31-34, пророцтва про язичницькі народи 46-51 глл., зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: "Храмова мова": про помилкову надію на "чужих богів" (7:1-15), Мудрі вислови (17:5-13), Пророцтва «про (лже-) пастирів – "Горе пастирям"...» (23:1-4), Пророцтва «про (лже-) пророків – викриття лжепророків» (23:9-40).*

Тема 10 (24). Книга пророка Єзекіїля.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *символічні притчі 16 глл., 17: 1-15; 23 гл., богословське та моральне значення: бачення пророком "Слави Господньої" 1, 2, 10 глл., Тема особистої відповідальності за гріхи 18 гл., зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Пророцтво «про (лже-) пророків і (лже-) пророчиць – суд над (лже-) пророками» (13:1-23), Пророцтво «про (лже-) пастирів та про "Доброго Пастиря"» (34:1-31).*

Тема 11 (25). Книга пророка Осії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція: *символічна частина (1-3 глл.), пророча (4-14 глл.); жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: викриття Ізраїлю в порушеннях Завіту та*

втрати богопізнання, зв'язок з Новим Завітом (*Матвія 9:13; 12:7 – Осії 6:6; 1 Коринтян 15:55 – Осії 13:14*), огляд екзегетичних досліджень: *Мова I (із «блоку» промов): «про суд над Ізраїлем за гріхи» (4:1-19), Мова II (із заключних промов): «про заключний заклик і обіцянки» (14:2-10).*

Тема 12 (26). Книга пророка Йоїла.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, богословське та моральне значення: *пророцтва про "день Господній", зв'язок з Новим Завітом (Дії святих апостолів 2:16-21 – Йоїл 2:28-32), огляд екзегетичних досліджень: «"День Господній", як лихо, так і ... – помилування?» (2:1-14).*

Тема 13 (27). Книга пророка Амоса.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (*Дії святих апостолів 7:42, 43 – Ам. 5:25, 26; Дії святих апостолів 15:16, 17– Ам. 9:11, 12*), огляд екзегетичних досліджень: *Проголошення неминучості суду: «про відплату по заслугам» (2:13-16 – 3:1-15).*

Тема 14 (28). Книга пророка Овдія.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *пророцтво «про суд над Едомом», зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Проголошення неминучості суду: «про відплату по заслугам» (1:15-21).*

Тема 15 (29). Книга пророка Йони.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *молитва Йони (2 гл.), богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Матвія 12:40 – Йона 2:1), огляд екзегетичних досліджень: «Йона та ніневітяни» (3:1-10).*

Тема 16 (30). Книга пророка Міхея.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *пророцтво про народження "Владики" в Віфлеємі (Міхея 5: 2-5), зв'язок з Новим Завітом (Матвія 2:4-6 – Міхея 5:2), огляд екзегетичних досліджень: Обітниця «про "Месію" та "залишок*

Якова"» (5:1-8), Полеміка Бога зі Своїм народом: «Було тобі виявлено, о людино, що добре» (6:1-8).

Тема 17 (31). Книга пророка Наума.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: пророцтво про суд над Ніневією, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: «Гнів Божий на Ніневію» (1:1-2:3).

Тема 18 (32). Книга пророка Авакума.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *пісня Авакума (3 гл.)*, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Рим. 1:17; Гал. 3:11 – Ав. 2:4), огляд екзегетичних досліджень: *Другий діалог Авакума з Богом (1:12-2:20)*.

Тема 19 (33). Книга пророка Софонії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Пророцтво «про великий "День Господній"» (1:1-18-2:1-3)*.

Тема 20 (34). Книга пророка Огії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Євр. 12:26 – Ог. 2:6, 21), огляд екзегетичних досліджень: *Слово Бога [перше послання] до правителів Юдеї: «Чому "Мій Дім" та ваше життя "збурені"?» (1:1-15)*.

Тема 21 (35). Книга пророка Захарії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *символічна частина (1- 6 гл.) та пророча (7-14 гл.)*, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Матвія 21:5; Івана 12:15 – Захарії 9:9; Матвія 27:9 – Захарії 11, 12; Івана 19:37 – Захарії 12:10), огляд екзегетичних досліджень:

"Питання поста": "який він ???" + причинно-наслідковий зв'язок: "покарання" (7:1-14).

Тема 22 (36). Книга пророка Малахії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Заповітом (*Матвія 11:10; Марка 1:2 – Малахії 3:1; Луки 1:17 – Малахії 4:5, 6; Римлянам 9:13 – Малахії 1, 2*), огляд екзегетичних досліджень: *"Нарікання народу" (3:6-12)*.

Тема 23 (37). Пророчі неканонічні книги.

Вступ: короткий огляд неканонічних пророчих книг. Книга пророка Варуха. Лист Єремії. Третя книга Ездри.

Тема 24 (38). Пророчі апокрифи.

Одкровення Варуха. Апокриф пророка Єремії. Одкровення Ездри. Життя пророків (Імена пророків...). Мучеництво Ісаї. Вознесіння Ісаї.

Четвертий семестр

Змістовий модуль 3: Писання (Ктувім)

Тема 1 (39). Вступ до розділу «Писання (Ктувім)».

Огляд книг, що входять у розділ «Писання (Ктувім)»: число та склад книг, автори, особливості літературної форми, коло ідей літератури мудрості: *вчення про два шляхи, вчення про Премудрість*.

Тема 2 (40). Книга Псалмів.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *класифікація псалмів Г. Гункеля*, богословське та моральне значення: *пророцтва про Месію*, зв'язок з Новим Заповітом, огляд екзегетичних досліджень: *«Про два шляхи» (Пс.1), Хто гідний стати перед Господом? (Пс.15), «Господь то мій Пастир» (Пс.22), Покаянна молитва (Пс.50)*.

Тема 3 (41). Книга приповістей Соломонових.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *תַּאֲשָׁר – притча, гімн про доблесну дружину 31:10-31*, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Заповітом, огляд екзегетичних досліджень: *Пролог (1:1-7), Благословіння (блаженства) мудрості (3:13-18), Шляхи мудрих і шляхи безбожних (4:10-19), Числові Притчі (30:7-33)*.

Тема 4 (42). Книга Йова.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: *теодіцея, тема невинного*

страждання; неканонічна частина книги, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: Пролог (1:1-3:1), З останньої відповіді Йова своїм друзям: поема «про Мудрість» (28:1-28), Друга промова Яхве: «Поглянь на могутність творіння Мого» (40:6-41:26), Друга відповідь Йова: «Каюсь в поросі й попелі» (42:1-6), Епілог: виправдання Йова перед друзями та публічне виправдання Йова (42: 7-17).

Тема 5 (42). Пісня над піснями.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *šîr – пісня*, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: *Опис краси нареченої: слова нареченого (4:1-7), Опис краси нареченої: слова царя (6:4-10), Характер і сила любові: слова нареченої(8: 5-7).*

Тема 6 (44). Книга Рут.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: *Вибір Руті, який був зроблений через любов до Ноомі (1:6-18), Вчинення викупу Боазом (4:1-15).*

Тема 7 (45). Плач Єремії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *qîṣṣā – плач*, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: *Третій плач Єремії (3:1-18), Надія Єремії (3:19-39), Молитва Єремії (3:40-66).*

Тема 8 (46). Книга Екклесіястова.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: *tāšāl – притча; діатриба*, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: *Філософська лірична поема «про марність усіх людських зусиль» (Еккл.1:1-11), Божественна влада над усіма подіями (2:24-3:15), Практична порада для нормального, правильно-організованого життя людини (6:10-7:14), Насолода життям до приходу старості (11:9-12:8).*

Тема 9 (47). Книга Естер.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, неканонічні частини книги, богословське та моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Повалення цариці Вашти (1:10-22), Піднесення Естер до положення цариці (2:1-20), Встановлення свята Пурим (9:20-32).*

Тема 10 (48). Книга (пророка) Даниїла.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, неканонічні частини книги, богословське і моральне значення: *пророцтво про седмиці 9:24-27 гл., есхатологія, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Верховна влада Бога в житті царя Навуходоносора (3:31-4:34), Верховна влада Бога в рішенні долі царя Валтасара (5:1-30), Верховна влада Бога над дикими звірами за царя Дарія (5:31-6:28), Пророцьке видіння чотирьох звірів (7:1-28), Пророцьке видіння барана та козла (8:1-27).*

Тема 11 (49). Книга Ездри.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Завершення будівництва Храму та святкування Пасхи (6:13-22), Попередні дані про Ездру та його прихід до Єрусалиму (7:1-10).*

Тема 12 (50). Книга Неемії.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Покликання Неемії (1:1-11), Оповідання «про читання книги Мойсеєвого Закону» (8:1-18).*

Тема 13 (51). Перша книга хроніки.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Молитва Ябеца (4:9-10), Розподіл Давидом священників на черги для священнослужіння при скинії храму (24:1-19), Заповіт Давида щодо храму (28:1-10), Заклик до вірності (29:1-9).*

Тема 14 (52). Друга книга хроніки.

Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, неканонічні частини книги, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: *Явлення Бога Соломонові (1:7-12), Заступницька молитва Соломона (6:22-42), Справляння свята Пасхи при Єзекії (30:1-31:1), Гріх та покаєння Манасії (33:1-20). Покаєнна (неканонічна) молитва Манасії (36 гл).*

Тема 15 (53). Повчальні неканонічні книги.

Премудрість Соломона та Премудрість Ісуса, сина Сіраха.

Тема 16 (54). Історичні неканонічні книги.

Перша, Друга, Третя (та Четверта?) Макавейські книги. Книги Товита та Юдіт.

Тема 17 (55). Апокриф розділу «Писання (Ктувім)».

Псалми Соломона. Оди Соломона.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усьо го	У томучислі					усьо го	У томучислі				
		л	с	пр	Сам.роб	Індзавд (занаявн)		л	с	пр	Сам.роб	Індзавд (занаявн)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Другий семестр</i>												
Змістовий модуль 1: Вступ до Старого Завіту (ТаНаХу)												
Тема 1. Основні відомості про Біблію.	4	2	–	–	2	–		1	1		9	
Тема 2. Історія оригінального тексту Старого Завіту.	16	4	4	–	8	–		1	1		9	
Тема 3. Історія перекладів книг Старого Завіту.	16	2	6	–	8	–		1	1		9	
Тема 4. Історія канону Старого Завіту.	8	2	2	–	4	–		1	1		9	
Тема 5. Географія Старого Завіту.	12	4	2	–	6	–		1	1		9	
Тема 6. Народи старого Завіту.	8	2	2	–	4	–		1	1		3	
Тема 7. Релігійні погляди народів старозавітного періоду.	8	4	–	–	4	–		1	1		3	
Разом:	72	20	16	–	36	–						
Змістовий модуль 2: П'ятикнижжя (Тора)												
Тема 1 (8). Вступ до П'ятикнижжя Мойсея.	8	2	2	–	4	–		1	1		3	
Тема 2 (9). Перша книга	28	8	4	2	14	–		1	1		3	

Мойсея: Буття.												
Тема 3 (10). Друга книга Мойсея: Вихід.	16	6	2	–	8	–		1	1		9	
Тема 4 (11). Третя книга Мойсея: Левит.	12	4	2	–	6	–		1	1		9	
Тема 5 (12). Четверта книга Мойсея: Числа.	16	4	2	2	8	–		1	1		9	
Тема 6 (13). П'ята книга Мойсея: Повторення Закону.	20	6	2	2	10	–		1	1		9	
Тема 7 (14). Апокрифічні книги.	8	4	–	–	4	–		1	1		9	
Разом:	108	34	14	6	54	–		15			9	
Усього за семестр:	180	54	30	6	90	–						
<i>Третій семестр</i>												
Змістовий модуль 3: Пророки (Невім)												
Тема 1 (15). Вступ до розділу «Пророки (Невім)».	8	2	2	–	4	–		1	1		3	
Тема 2 (16). Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї).	14	3	2	2	7	–		1	1		3	
Тема 3 (17). Книга Суддів.	14	5	2	–	7	–		-	-		3	
Тема 4 (18). Перша книга Самуїла.	10	3	2	–	5	–		-	-		3	
Тема 5 (19). Друга книга Самуїла.	10	3	2	–	5	–		1	1		3	
Тема 6 (20). Перша книга царів.	18	3	4	2	9	–		1	1		9	
Тема 7 (21). Друга книга царів.	10	3	2	–	5	–		-	-		9	
Тема 8 (22). Книга пророка Ісаї.	18	5	4	–	9	–		-	-		9	
Тема 9 (23). Книга пророка Єремії.	10	5	–	–	5	–		1	1		9	
Тема 10 (24). Книга пророка Єзекіїля.	12	4	2	–	6	–		1	1		9	
Тема 11 (25). Книга пророка Осії.	4	2	–	–	2	–		-	-		9	
Тема 12 (26). Книга пророка Йоїла.	2	1	–	–	1	–		-	-		3	
Тема 13 (27). Книга пророка Амоса.	4	2	–	–	2	–		-	-		9	
Тема 14 (28). Книга пророка Овдія.	2	1	–	–	1	–		-	-		9	
Тема 15 (29). Книга пророка Йони.	4	2	–	–	2	–		1	1		9	
Тема 16 (30). Книга пророка Міхея.	6	1	2	–	3	–		1	1		9	
Тема 17 (31). Книга пророка Наума.	6	1	2	–	3	–		1	1		9	
Тема 18 (32). Книга пророка Авакума.	4	2	–	–	2	–		1	1		3	
Тема 19 (33). Книга пророка Софонії.	6	1	2	–	3	–		1	1		3	
Тема 20 (34). Книга пророка Огії.	2	1	–	–	1	–		1	1		3	

Тема 21 (35). Книга пророка Захарії.	8	2	2	–	4	–		-			3	
Тема 22 (36). Книга пророка Малахії.	4	2	–	–	2	–		-			3	
Тема 23 (37). Пророчі неканонічні книги.	2	1	–	–	1	–		1			3	
Тема 24 (38). Пророчі апокрифи.	2	1	–	–	1	–		-			3	
Усього за семестр:	180	56	30	4	90	–						
<i>Четвертий семестр</i>												
Змістовий модуль 4: Писання (Ктувім)												
Тема 1 (39). Вступ до розділу «Писання (Ктувім)».	8	2	2	–	4	–		-	1		3	
Тема 2 (40). Книга Псалмів.	20	4	4	2	10	–		-	1		3	
Тема 3 (41). Книга приповістей Соломонових.	14	4	2	1	7	–		1	-		9	
Тема 4 (42). Книга Йова.	18	6	2	1	9	–		-	-		9	
Тема 5 (43). Пісня над піснями.	8	2	2	–	4	–		1	1		9	
Тема 6 (44). Книга Рут.	4	2	–	–	2	–		-	1		9	
Тема 7 (45). Плач Єремії.	4	2	–	–	2	–		-	-		9	
Тема 8 (46). Книга Еклезіястова.	12	4	2	–	6	–		-	-		9	
Тема 9 (47). Книга Естер.	8	4	–	–	4	–		-	1		9	
Тема 10 (48). Книга (пророка) Даниїла.	24	8	2	2	12	–		-	1		9	
Тема 11 (49). Книга Ездри.	6	3	–	–	3	–		1	-		9	
Тема 12 (50). Книга Неємії.	6	3	–	–	3	–		1	-		9	
Тема 13 (51). Перша книга хроніки.	8	4	–	–	4	–		-	-		3	
Тема 14 (52). Друга книга хроніки.	8	4	–	–	4	–		-	-		3	
Тема 15 (53). Повчальні неканонічні книги.	8	–	4	–	4	–		1	1		3	
Тема 16 (54). Історичні неканонічні книги.	20	10	–	–	10	–		-	1		3	
Тема 17 (55). Апокрифи розділу «Писання (Ктувім)».	4	2	–	–	2	–		-	1		3	
Усього за семестр:	180	64	20	6	90	–						
Усьогогодин:	540	174	80	16	270	–	450	36	36		378	

6. Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Другий семестр</i>			
1	Основні відомості про Біблію. Назва. Божественне одкровення. Божественне натхнення.	2	0.3
2	Історія оригінального тексту Старого Завіту-1. Матеріали, знаряддя та способи	2	0.3

	стародавнього літопису. Історія єврейського алфавіту.		
3	Історія оригінального тексту Старого Завіту-2. Богослужбовий поділ П'ятикнижжя (тексту Тори) на великі та малі відділи. Історія розподілу Біблії на глави та вірші.	2	0.3
4	Тема 3. Історія перекладів книг Старого Завіту. Септуагінта. Історія рукописного тексту і друкованих видань перекладу Сімдесяти. Переклади Аквіли, Феодотіона та Симмаха.	2	0.3
5	Історія канону Старого Завіту. Поняття про канон та богодухновенність. Історія походження канону Старого Завіту. Питання про час укладення канону. Історія канону Старого Завіту в єврейській традиції.	2	0.3
6	Географія Старого Завіту-1. Території «Родючого Півмісяця»: Стародавній Єгипет.	2	0.3
7	Географія Старого Завіту-2. Ізраїль часів Старого Завіту.	2	0.3
8	Народи старого Завіту. Народи Стародавніх держав Близького Сходу: <i>хетти, кассити, еламити, мідяни, перси, арамеїта фінікійці</i> . Народи, що населяли Ханаан: <i>ханаанеяни, рефаї, євусеяни, періздеяни, хіттеяни, гірташеяни, хіввеяни, филистимляни, мідіяніти, ідумеяни, моави, аммонітяни</i> та інші.	2	0.3
9	Релігійні погляди народів старозавітного періоду-1. Вірування: <i>єгиптян, вавілонян, асирійців, мідян, персів</i> .	2	0.3
10	Релігійні погляди народів старозавітного періоду-2. Вірування: <i>хананеян, филистимлян, моавитів, аммонітян</i> та інших. Монотеїзм Ізраїля.	2	0.3
11	Вступ до П'ятикнижжя Мойсея. Огляд Законовчальних книг Старого Завіту: термінологія: <i>Тōrā – 'закон', 'вчення'</i> ; П'ятикнижжя (Тора), значення	2	0.3

	книг Закону в іудейській та у християнській традиціях.		
12	Перша книга Мойсея: Буття-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>родоводи, благословіння.</i>	2	0.3
13	Перша книга Мойсея: Буття-2. Богословське та моральне значення книги: <i>біблійне одкровення про Творіння, зв'язок з Новим Завітом.</i>	2	0.3
14	Перша книга Мойсея: Буття-3. Близькосхідні паралелі. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Творіння (1:1-2:3).</i>	2	0.3
15	Перша книга Мойсея: Буття-4. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Благословіння Ноя (9:1-7) та Вавилонська башта (11:1-9).</i>	2	0.3
16	Друга книга Мойсея: Вихід-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня Мойсея 15 гл., закони Мойсея.</i>	2	0.3
17	Друга книга Мойсея: Вихід-2. Історичне охоплення подій.	2	0.3
18	Друга книга Мойсея: Вихід-3. Богословське та моральне значення книги: <i>Декалог, зв'язок з Новим Завітом.</i> Огляд екзегетичних досліджень: <i>Аподиктичні закони «про справедливість та допомогу ближньому» (23:1-9).</i>	2	0.3
19	Третя книга Мойсея: Левит-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>закони ритуальної чистоти 11-16 гл., «Кодекс святості» 17-26 гл., закони про свята 23 гл.</i>	2	0.3
20	Третя книга Мойсея: Левит-2. Історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Жертва за провину (5:20-26).</i>	2	0.3
21	Четверта книга Мойсея: Числа-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція,	2	0.3

	жанрові особливості: <i>притчі Валаама 22-24 гл.</i> , історичне охоплення подій.		
22	Четверта книга Мойсея: Числа-2. Богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Оповідання про мідяного змія (Числ.21:4-9).</i>	2	0.3
23	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня Мойсея 32 гл, благословення Мойсея 33 гл.</i>	2	0.3
24	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону-2. Історичне охоплення подій, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом.	2	0.3
25	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону-3. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Боже нагадування «про святкування Пасхи та опрісноків» (16:1-8).</i>	2	0.3
26	Апокрифічні книги-1. Вознесіння Мойсея. Завіт Авраама. Завіт (завіт) XII патріархів.	2	0.3
27	Апокрифічні книги-2. Книга Еноха. Книга Ювілеїв та ін.	2	0.3
Разом за семестр:		54	
<i>Третій семестр</i>			
28	Вступ до розділу «Пророки (Невім)». Огляд Пророчих книг Старого Завіту: число та склад книг, автори, особливості літературної форми, характеристика феномена старозавітного пророцтва.	2	0.3
29	Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї). Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>заповіт Ісуса Навина 23, 24 гл.</i> , історичне охоплення подій, богословське та моральне значення: <i>завоювання Святої Землі – виконання обітниць, даних патріархам; зв'язок з Новим Завітом.</i>	3	0.3
30	Книга Суддів. Найменування, походження, автор, місце	5	0.3

	в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня Девори Суд. 5 гл., Притча Йотама Суд. 9: 7-15</i> , історичне охоплення подій (проблема хронології книги Суддів), богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Оповідання «про період п'ятого судді Гедеона» (6:1-8:35)</i> .		
31	Перша книга Самуїла. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня-молитва Анни 1 Сам. 2: 1-10</i> , історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Покликання Самуїла (3:1-21), Звернення Самуїла до народу (12:1-25), Відкидання Саула Богом (15:1-35)</i> .	3	0.3
32	Друга книга Самуїла. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>плач Давида 2 Сам. 1: 17-26; пісня Давида 2 Сам. 22 гл.</i> , історичне охоплення подій, богословське та моральне значення: <i>Месіанська обітниця Давиду (7:14-16)</i> , зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Гріх Давидів (12:1-25)</i> .	3	0.3
33	Перша книга царів. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Час "Дому Єровоамову" (11, 13, 14, 15, гл.), Ілля та пророки Ваалові на горі Кармел (18:1-46)</i> .	3	0.3
34	Друга книга царів. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське та	3	0.3

	моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Вознесіння Іллі (2:1-18), Зцілення Наамана від прокази та «наділення» проказою Гехазі (5:1-27), Благочетиве правління Йосії (22:1-20 – 23:1-30).</i>		
35	Книга пророка Ісаї. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня «про виноградник» 5 гл., богословське та моральне значення книги: пророцтва «про "Месію"», есхатологія; зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: "Вічне спасіння" (55:1-13), Помилковий і справжній піст (58:1-12).</i>	5	0.3
36	Книга пророка Єремії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: <i>пророцтво «про "Новий Завіт"» 31:31-34, пророцтва про язичницькі народи 46-51 гл., зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: "Храмова мова": про помилкову надію на "чужих богів" (7:1-15), Мудрі вислови (17:5-13), Пророцтва «про (лже-) пастирів – "Горе пастирям"...» (23:1-4), Пророцтва «про (лже-) пророків – викриття лжепророків» (23:9-40).</i>	5	0.3
37	Книга пророка Єзекіїля. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>символічні притчі 16 гл., 17: 1-15; 23 гл., богословське та моральне значення: бачення пророком "Слави Господньої" 1, 2, 10 гл., Тема особистої відповідальності за гріхи 18 гл., зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Пророцтво «про (лже-) пророків і (лже-) пророциць – суд над (лже-) пророками» (13:1-23), Пророцтво «про (лже-) пастирів та про "Доброго Пастиря"» (34:1-31).</i>	4	0.3

38	<p>Книга пророка Осії.</p> <p>Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція: <i>символічна частина (1-3 гл.), пророча (4-14 гл.); жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: викриття Ізраїлю в порушеннях Завіту та втрати богопізнання, зв'язок з Новим Завітом (Матвія 9:13; 12:7 – Осії 6:6; 1 Коринтян 15:55 – Осії 13:14), огляд екзегетичних досліджень: Мова I (із «блоку» промов): «про суд над Ізраїлем за гріхи» (4:1-19), Мова II (із заключних промов): «про заключний заклик і обіцянки» (14:2-10).</i></p>	2	0.3
39	<p>Книга пророка Йоїла.</p> <p>Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, богословське та моральне значення: <i>пророцтва про "день Господній", зв'язок з Новим Завітом (Дії святих апостолів 2:16-21 – Йоїл 2:28-32).</i></p>	1	0.3
40	<p>Книга пророка Амоса.</p> <p>Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (Дії святих апостолів 7:42, 43 – Ам. 5:25, 26; Дії святих апостолів 15:16, 17– Ам. 9:11,12), огляд екзегетичних досліджень: <i>Проголошення неминучості суду: «про відплату по заслугам» (2:13-16 – 3:1-15).</i></p>	2	0.3
41	<p>Книга пророка Овдія.</p> <p>Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: <i>пророцтво «про суд над Едомом», зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Проголошення неминучості суду: «про відплату по заслугам» (1:15-21).</i></p>	1	0.3
42	<p>Книга пророка Йони.</p> <p>Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>молитва Йони (2</i></p>	2	0.3

	гл.), богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Матвія 12:40 – Йона 2:1</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>«Йона та ніневітяни» (3:1-10)</i> .		
43	Книга пророка Міхея. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: <i>пророцтво про народження "Владики" в Віфлємі (Міхея 5: 2-5)</i> , зв'язок з Новим Завітом (<i>Матвія 2:4-6 – Міхея 5:2</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>Полеміка Бога зі Своім народом: «Було тобі виявлено, о людино, що добре» (6:1-8)</i> .	1	0.3
44	Книга пророка Наума. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення: <i>пророцтво про суд над Ніневією</i> , зв'язок з Новим Завітом.	1	0.3
45	Книга пророка Авакума. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>пісня Авакума (3 гл.)</i> , богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Рим. 1:17; Гал. 3:11 – Ав. 2:4</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>Другий діалог Авакума з Богом (1:12-2:20)</i> .	2	0.3
46	Книга пророка Софонії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Пророцтво «про великий "День Господній"» (1:1-18-2:1-3)</i> .	1	0.3
47	Книга пророка Огії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Євр. 12:26 – Ог. 2:6, 21</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>Слово Бога</i>	1	0.3

	<i>[перше послання] до правителів Юдеї: «Чому "Мій Дім" та ваше життя "збурені"?» (1:1-15).</i>		
48	Книга пророка Захарії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>символічна частина (1- 6 гл.) та пророка (7-14 гл.)</i> , богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Матвія 21:5; Івана 12:15 – Захарії 9:9; Матвія 27:9 – Захарії 11, 12; Івана 19:37 – Захарії 12:10</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>"Питання поста": "який він ???" + причинно-наслідковий зв'язок: "покарання" (7:1-14).</i>	2	0.3
49	Книга пророка Малахії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом (<i>Матвія 11:10; Марка 1:2 – Малахії 3:1; Луки 1:17 – Малахії 4:5, 6; Римлянам 9:13 – Малахії 1, 2</i>), огляд екзегетичних досліджень: <i>"Нарікання народу" (3:6-12).</i>	2	0.3
50	Пророчі неканонічні книги. Вступ: короткий огляд неканонічних пророчих книг. Книга пророка Варуха. Лист Єремії. Третя книга Ездри.	1	0.3
51	Пророчі апокрифи. Одкровення Варуха. Апокриф пророка Єремії. Одкровення Ездри. Життя пророків (Імена пророків ...). Мучеництво Ісаї. Вознесіння Ісаї.	1	0.3
Разом за семестр:		56	
<i>Четвертий семестр</i>			
52	Вступ до розділу «Писання (Ктувім)». Огляд книг, що входять у розділ «Писання (Ктувім)»: число та склад книг, автори, особливості літературної форми, коло ідей літератури мудрості: <i>вчення про два шляхи, вчення про Премудрість.</i>	2	0.3
53	Книга Псалмів-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>класифікація</i>	2	0.3

	<i>псалмів Г. Гункеля.</i>		
54	Книга Псалмів-2. Богословське та моральне значення: <i>пророцтва про Месію, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Хто гідний стати перед Господом? (Пс.15), «Господь то мій Пастир» (Пс.22).</i>	2	0.3
55	Книга приповістей Соломонових-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>māšāl – притча, гімн про доблесну дружину 31:10-31.</i>	2	0.3
56	Книга приповістей Соломонових-2. Богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Пролог (1:1-7), Благословіння (блаженства) мудрості (3:13-18), Шляхи мудрих і шляхи безбожних (4:10-19).</i>	2	0.3
57	Книга Йова-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, неканонічна частина книги.	2	0.3
58	Книга Йова-2. Зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Пролог (1:1-3:1), Друга промова Яхве: «Поглянь на могутність творіння Мого» (40:6-41:26), Друга відповідь Йова: «Каюсь в поросі й попелі» (42:1-6), Епілог: виправдання Йова перед друзями та публічне виправдання Йова (42: 7-17).</i>	4	0.3
59	Пісня над піснями. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>šîr – пісня, богословське та моральне значення книги, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: Опис краси нареченої: слова нареченого (4:1-7), Опис краси нареченої: слова царя (6:4-10), Характер і сила любові: слова нареченої(8: 5-7).</i>	2	0.3
60	Книга Рут.	2	0.3

	Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Вибір Руті, який був зроблений через любов до Ноомі (1:6-18), Вчинення викупу Боазом (4:1-15).</i>		
61	Плач Єремії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>qîpā – плач</i> , богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, близькосхідні паралелі, огляд екзегетичних досліджень: <i>Третій плач Єремії (3:1-18), Надія Єремії (3:19-39), Молитва Єремії (3:40-66).</i>	2	0.3
62	Книга Екклезіястова-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості: <i>tāšāl – притча; діатриба.</i>	2	0.3
63	Книга Екклесіястова-2. Богословське та моральне значення, зв'язок з Новим Завітом, огляд екзегетичних досліджень: <i>Філософська лірична поема «про марність усіх людських зусиль» (Еккл.1:1-11), Божественна влада над усіма подіями (2:24-3:15), Практична порада для нормального, правильно-організованого життя людини (6:10-7:14), Насолода життям до приходу старості (11:9-12:8).</i>	2	0.3
64	Книга Естер-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій	2	0.3
65	Книга Естер-2. Неканонічні частини книги, богословське та моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Повалення цариці Вашти (1:10-22), Піднесення Естер до положення цариці (2:1-20), Встановлення свята Пурим (9:20-32).</i>	2	0.3

66	Книга (пророка) Даниїла-1. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості книги, історичне охоплення подій.	2	0.3
67	Книга (пророка) Даниїла-2. Неканонічні частини книги, богословське і моральне значення: <i>пророцтво про седмиці 9:24-27 гл., есхатологія, зв'язок з Новим Заповітом.</i>	2	0.3
68	Книга (пророка) Даниїла-3. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Верховна влада Бога в житті царя Навуходоносора (3:31-4:34), Верховна влада Бога в рішенні долі царя Валтасара (5:1-30).</i>	2	0.3
69	Книга (пророка) Даниїла-4. Огляд екзегетичних досліджень: <i>Верховна влада Бога над дикими звірами за царя Дарія (5:31-6:28), Пророцьке видіння чотирьох звірів (7:1-28), Пророцьке видіння барана та козла (8:1-27).</i>	2	0.3
70	Книга Ездри. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Завершення будівництва Храму та святкування Пасхи (6:13-22), Попередні дані про Ездру та його прихід до Єрусалиму (7:1-10).</i>	3	0.3
71	Книга Неемії. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Покликання Неемії (1:1-11), Оповідання «про читання книги Мойсеєвого Закону» (8:1-18).</i>	3	0.3
72	Перша книга хроніки. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне	4	0.3

	охоплення подій, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Молитва Ябеца (4:9-10), Розподіл Давидом священиків на черги для священнослужіння при скинії храму (24:1-19), Заповіт Давида щодо храму (28:1-10), Заклик до вірності (29:1-9).</i>		
73	Друга книга хроніки. Найменування, походження, автор, місце в іудейському каноні, композиція, жанрові особливості, історичне охоплення подій, неканонічні частини книги, богословське і моральне значення, огляд екзегетичних досліджень: <i>Явлення Бога Соломонові (1:7-12), Заступницька молитва Соломона (6:22-42), Справляння свята Пасхи при Єзекії (30:1-31:1), Гріх та покаяння Манасії (33:1-20). Покаянна (неканонічна) молитва Манасії (36 гл.).</i>	4	0.3
74	Історичні неканонічні книги: Перша книга Макавеїв. Загальні відомості про книги Макавеїв. Назва книги. Автор, час, оригінальна мова книги. Мета написання книги. Композиція книги та її зміст. Хронологічні рамки оповіді. Повстання Маттафії. Подвиги Юди та Йонатана Маккавеїв. Правління Симона Маккавея. Історичне значення та повчальний авторитет книги.	2	0.3
75	Друга книга Макавеїв. Автор, час і мета написання книги. Композиція книги та її зміст. Хронологічні рамки оповіді. Релігійно-моральний стан юдеїв та гоніння при Антіохі Єпіфані. Подвиги Юди Маккавея. Історичне значення та повчальний авторитет книги.	2	0.3
76	Третя книга Макавеїв. Автор, час, оригінальна мова книги. Мета написання книги. Композиція книги та її зміст. Хронологічні рамки оповіді. Гоніння на юдеїв при царюванні Птолемея IV Филопатора. Причина гоніння. Історія гоніння. Благополучний	2	0.3

	результат гоніння. Історичне значення та навчальний авторитет книги. Друга книга Ездри. Назва, автор та час написання книги. Ставлення Другої книги Ездри до книг Хронік, Першої книги Ездри та книги Неємії. Зміст та композиція книги. Недостовірні місця у Другій книзі Ездри.		
77	Книга Товита. Назва, автор та час написання книги Товита. Композиція книги та її зміст. Історичне і моральне значення книги.	2	0.3
78	Книга Юдит. Назва книги Юдит. Зміст та композиція книги. Перемоги Олоферна і облога Ветилуї. Подвиг Юдит. Походження книги і проблема історичної достовірності подій книги Юдит.	2	0.3
79	Апокрифи розділу «Писання (Ктувім)». Псалми Соломона. Оди Соломона. Четверта книга Макавеїв.	2	0.3
Разом за семестр:		64	
Усього годин:		174	36

7. Темі семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Другий семестр</i>			
1	Історія оригінального тексту Старого Завіту-1. Історія пунктуації. Історія консонантного біблійного тексту. Історія вокалізації біблійного тексту.	2	1
2	Історія оригінального тексту Старого Завіту-2. Самарянське П'ятикнижжя. Рукописи з околиць Мертвого моря (Кумранські рукописи). Історія переписування біблійних текстів масоретами.	2	1
3	Історія перекладів книг Старого Завіту-1. Екзапли Орігена. Таргуми на П'ятикнижжя та Пророків. Пешітто. Старолатинський переклад. Вульгата.	2	1

4	Історія перекладів книг Старого Завіту-2. Історія рукописного тексту Слов'янського перекладу. Геннадіївська, Острозька та Єлизаветинська Біблії.	2	1
5	Історія перекладів книг Старого Завіту-3. Історія російських та українських перекладів Біблії.	2	1
6	Історія канону Старого Завіту. Історія канону Старого Завіту у традиціях християнської Церкви: у православній, католицькій та протестантських традиціях. Погляди православних, католицьких та протестантських богословів на книги, що не входять до складу канону. Неканонічні, другоканонічні та апокрифічні книги.	2	1
7	Географія Старого Завіту. Території «Родючого Півмісяця»: держави Месопотамії (Межиріччя) та Леванту.	2	1
8	Народи старого Завіту. Народи Стародавніх держав Близького Сходу: <i>египтяни, шумери, аккадці, вавілоняни, асирійці.</i>	2	1
9	Вступ до П'ятикнижжя (Тори). Існування проблем походження текстів (авторства) П'ятикнижжя: <i>поняття про біблійну критику, теорія Графа-Вельгаузена, або теорія чотирьох джерел.</i> Критичні гіпотези про походження книги Повторення Закону: <i>теорія Де Ветте, «Девтерономічна історія» М. Нота.</i> Традиційний погляд на походження П'ятикнижжя.	2	1
10	Перша книга Мойсея: Буття-1. Покликання Аврама. Заповіт Господа з Аврамом. Доля Содому й Гомори. Жертвоприношення Ісака.	2	1
11	Перша книга Мойсея: Буття-2. З'явлення Бога Якову в Бет-Елі. Історія	2	1

	переселення Якова до Бет-Елу. Історія патріарха Йосипа. «Благословіння» Рувиму, Симеону, Левію та Юді.		
12	Друга книга Мойсея: Вихід. Історія та покликання Мойсея. Єгипетські кари. Сінайський заповіт. Святиня – Скінія.	2	1
14	Третя книга Мойсея: Левит. Види та значення жертв: цілопалення, за гріх, безкровна, мирна і жертва за провину. Старозавітне священство: висвячення Аарона та його синів, закони про життя священників.	2	1
13	Четверта книга Мойсея: Числа. Перший перепис. Закон про назіра (назоря). Балак та Валаам. Відступництво в Шітїмі. Другий перепис. Розподіл Обіцяного Краю.	2	1
15	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону. Третє звернення Мойсея (Повт. Зак. 27-30): <i>веління про оновлення Завіту, проголошення благословіння та прокляття, підбиття підсумку вимогам Завіту.</i> Від Мойсея до Ісуса Навина (Повт. Зак. 31-34 гл.): <i>призначення Навина, передача Закону та смерть Мойсея.</i>	2	1
Разом за семестр:		30	
<i>Третій семестр</i>			
16	Вступ до розділу «Пророки (Невім)». Коло ідей пророчої літератури: <i>захист єдинобожжя, пророцтва «про "Месію"», пророцтва «про настання "Дня Господнього" (есхатологія)», викриття порушень Закону та норм соціальної справедливості.</i>	2	1
17	Книга Ісуса Навина (Книга Єшоуї). Чудовий перехід через Йордан. Каміні свідництва іа справляння Пасхи. Здобуття Єрихону. Здобуття міста Аю. Жертовник у гілеадському краї. Заповіт Ісуса Навина.	2	1
18	Книга Суддів. Судді Девора та Барак. Суддя Іфтах. Суддя Самсон. Історія Михи. Історія	2	1

	огидного вчинку Веніамінових синів.		
19	Перша книга Самуїла. Суддя і первосвященик Ілій. Смерть Ілія та його синів. Історія пророка Самуїла. Давид і Голіаф, біблійний текст та історична дійсність. Помазання Давида та його взаємини з Саулом.	2	1
20	Друга книга Самуїла. Взяття Єрусалима і історичне значення цієї події. Зовнішня і внутрішня політика царя Давида. Повстання Авесалома: основні етапи. Перепис населення, його причини та наслідки.	2	1
21	Перша книга царів-1. Основні риси внутрішньої та зовнішньої політики царя Соломона. Єрусалимський Храм, його богословське значення. Причини поділу Ізраїльського царства. Релігійні реформи Єровоама I в Ізраїлі.	2	1
22	Перша книга царів-2. Проблеми хронології періоду розділеної монархії. Порівняльний аналіз економіки та внутрішньої політики Ізраїлю і Юдеї. Взаємовідносини ізраїльських царів та пророків. Взаємовідносини юдейських царів та пророків.	2	1
23	Друга книга царів. Ізраїль та Юдея у 2-й половині IX століття до Р. Х. Ізраїль та Юдея у 1-й половині VIII століття до Р. Х. Ізраїль та Юдея у 2-й половині VIII століття до Р. Х. (до 722 р.). Падіння Самарії. Юдейське царство у 2-й половині VII – на початку VI століття. Падіння Єрусалиму.	2	1
24	Композиція книги пророка Ісаї. Історія питання про єдність книги Ісаї. Гіпотеза Второісаї. Гіпотеза Трітоісаї. Відділи Протоісаї, які критики вважають більш пізнішими додаваннями. Аргументи на користь єдиного автора.	2	1
25	Пісні про «Отрока Господнього».	2	-

	<p>Аналіз виразу «Отрок Господній» та його вживання у Старому Завіті.</p> <p>Іс.42: 1-4 – Перша пісня про «Отрока Яхве».</p> <p>Іс.49: 1-6 – Друга пісня про «Отрока Яхве».</p> <p>Іс.50: 3-9 – Третя пісня про «Отрока Яхве».</p> <p>Іс.52: 13-15 – 53: 1-12 – Четверта пісня про «Отрока Яхве».</p> <p>Юдейська інтерпретація образу «Отрока Яхве».</p>		
26	<p>Бачення нового Єрусалиму та Храму у книзі пророка Єзекіїля.</p> <p>Опис нового Єрусалиму. Опис Храму. Наявні відмінності Храму Єзекіїля від Першого та Другого Храму. Обов'язки священиків у новому Храмі.</p>	2	1
27	<p>Промови проти Ассирії у книгах доповнених пророків.</p> <p>Пророче слово Ісаї проти ассирійців. Пророцтво Софонії про Ніневію. Опис загибелі Ніневії у пророка Наума. Причини падіння Ассирії в книзі пророка Наума.</p>	2	1
28	<p>Вчення пророків про «День Яхве».</p> <p>Уявлення про «День Господній» в Ізраїлі у VIII столітті до Р. Х. Вчення пророків Амоса і Осії про «День Господній».</p> <p>«День Господній» – основна тема книги Софонії. Малахія та Йоїл про «День Господній».</p>	2	1
29	<p>Тема «залишку Ізраїлю» у книгах пророків.</p> <p>Вчення про «залишок» у пророків VIII століття до Р. Х.</p> <p>Вчення пророка Ісаї про «залишок».</p> <p>Тема спасіння «залишка» у книгах пророків VII–початку VI століття до Р. Х.</p> <p>«Залишок» у книгах післяполонних пророків.</p>	2	1
30	<p>Єдність книги пророка Захарії.</p> <p>Загальні доводи проти єдності книги Захарії. Гіпотеза про складання Зах. 9-14</p>	2	1

	у період до полону. Думки про появу Зах. 9-14 в період еллінізму. Доводи на користь єдності автора книги.		
Разом за семестр:		30	
<i>Четвертий семестр</i>			
31	Вступ до розділу «Писання (Ктувім)». Основні закони і форми біблійної поезії. Біблійні паралелізми: а) синонімічний. б) антитектичний. в) синтетичний, г) хіастичний. Строфи, акростих, асонанс, алітерація, метр.	2	1
32	Книга Псалмів-1. Історичний і культурний фон. Історія тлумачення. Заголовки та технічні терміни. Музичний супровід псалмів.	2	1
33	Книга Псалмів-2. Давньоєврейські псалми та релігійна лірика стародавнього Близького Сходу: риси подібності та відмінності. Вчення Псалмів про засоби Богопізнання Вчення Псалмів про властивості Бога: святість, вічність, повсюдність, всемогутність, всезнання.	2	1
34	Книга приповістей Соломонових. Книга приповістей Соломонових та релігійна лірика стародавнього Близького Сходу: риси подібності та відмінності. Поняттійний апарат книги приповістей Соломонових та його словесне оформлення. Картина світу книги приповістей Соломонових: Бог та мудрість, людина та її "шлях". Мудрість життєва і премудрість Божа в книзі приповістей Соломонових.	2	1
35	Книга Йова. Давньоєврейський Йов і стародавні "йови" на Близькому Сході: спільне та відмінне. Учасники драми в книзі Іова. Сенс страждань праведного Йова. Проблема зла по книзі Йова.	2	1
36	Пісня над піснями. Традиції тлумачення книги Пісні над піснями: юдейська та християнські традиції тлумачення.	2	-

	Пісня над пінями та близькосхідна любовна лірика.		
37	Книга Екклесіястова. Картина світу книги Екклесіястова та її послання – урок. Широкий та вузький контексти книги Екклесіястова. Пояснення епілогу книги Екклесіястова (моральний, есхатологічний та сотеріологічний аспекти).	2	1
38	Книга (пророка) Даниїла. Традиційна точка зору про походження книги Даниїла та позитивні свідчення на її користь. Доводи на користь пізньогодатування книги Даниїла: поділза змістом та мовою, опис війн між Птолемаїтами Селевкідами. Доводи на користь пізнього датування книги Даниїла: уявні історичні неточності в тексті книги. Зіставлення книги Даниїла з юдейськими апокаліпсами міжзавітного періоду. Датування неканонічних відділів книги Даниїла.	2	1
39	Повчальні неканонічні книги: Премудрість Соломона. Найменування мова книги. Особистість автора. Структура та зміст книги. Пророцтва в книзі. Вчення про Премудрість. Вчення про види і форми ідолопоклонства.	2	-
40	Премудрість Ісуса, сина Сіраха. Найменування, структура та зміст книги. Час походження та автор книги. Початковий текст книги та її грецький переклад. Вчення про Премудрість. Моральне вчення книги.	2	1
Разом за семестр:		20	
Усього годин:		80	36

8. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Другий семестр</i>			
1	Перша книга Мойсея: Буття. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Оповідання про</i>	2	-

	<i>Якова у Пенуїлі (32:23-33).</i>		
2	Четвертакнига Мойсея: Числа. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Оповідання про воду із скелі (20:1-13).</i>	2	-
3	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Соціальні закони «про повагу до гідності людини, а також про приходьків, сиріт та вдов» (24:10-22).</i>	2	-
Разом за семестр:		6	-
<i>Третій семестр</i>			
4	Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї). Проведення екзегетичних досліджень: <i>Веління Ісусу Навину (1:1-9), Спадок Калева – Хеврон (14:6-15).</i>		-
5	Перша книга царів. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Оповідання «про пророка Міхея та царя Ахава» (22:1-40).</i>	2	-
Разом за семестр:		4	
<i>Четвертий семестр</i>			
6	Книга Псалмів. Проведення екзегетичних досліджень: <i>«Про два шляхи» (Пс.1), Покаянна молитва (Пс.50).</i>	2	-
7	Книга приповістей Соломонових. <i>Числові Притчі (30:7-33).</i>	1	-
8	Книга Йова. Проведення екзегетичного дослідження: <i>З останньої відповіді Йова своїм друзям: поема «про Мудрість» (28:1-28).</i>	1	-
9	Книга (пророка) Даниїла. Проведення екзегетичного дослідження: <i>Верховна влада</i>	2	-

	<i>Бога над дикими звірами за царя Дарія (5:31-6:28).</i>		
Разом за семестр:		6	-
Усього годин:		16	-

9. Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин д.в.	Кількість годин з.в.
<i>Другий семестр</i>			
1	Основні відомості про Біблію.	2	7
2	Історія оригінального тексту Старого Завіту.	8	7
3	Історія перекладів книг Старого Завіту.	8	7
4	Історія канону Старого Завіту.	4	7
5	Географія Старого Завіту.	6	7
6	Народи старого Завіту.	4	7
7	Релігійні погляди народів старозавітного періоду.	4	7
8	Вступ до П'ятикнижжя Мойсея.	4	7
9	Перша книга Мойсея: Буття.	14	7
10	Друга книга Мойсея: Вихід.	8	7
11	Третя книга Мойсея: Левит.	6	7
12	Четверта книга Мойсея: Числа.	8	7
13	П'ята книга Мойсея: Повторення Закону.	10	7
14	Апокрифічні книги.	4	7
Разом за семестр:		90	
<i>Третій семестр</i>			
15	Вступ до розділу «Пророки (Невім)».	4	7
16	Книга Ісуса Навина (Книга Єгошуї).	7	7
17	Книга Суддів.	7	7
18	Перша книга Самуїла.	5	7
19	Друга книга Самуїла.	5	7
20	Перша книга царів.	9	7
21	Друга книга царів.	5	7
22	Книга пророка Ісаї.	9	7
23	Книга пророка Єремії.	5	7
24	Книга пророка Єзекіїля.	6	7
25	Книга пророка Осії.	2	7
26	Книга пророка Йоїла.	1	7
27	Книга пророка Амоса.	2	7
28	Книга пророка Овдія.	1	7

29	Книга пророка Йони.	2	7
30	Книга пророка Міхея.	3	7
31	Книга пророка Наума.	3	7
32	Книга пророка Авакума.	2	7
33	Книга пророка Софонії.	3	7
34	Книга пророка Огії.	1	7
35	Книга пророка Захарії.	4	7
36	Книга пророка Малахії.	2	7
37	Пророчі неканонічні книги.	1	7
38	Пророчі апокрифи.	1	7
Разом за семестр:		90	
<i>Четвертий семестр</i>			
39	Вступ до розділу «Писання (Ктувім)».	4	7
40	Книга Псалмів.	10	7
41	Книга приповістей Соломонових.	7	7
42	Книга Йова.	9	7
43	Пісня над піснями.	4	7
44	Книга Рут.	2	7
45	Плач Єремії.	2	7
46	Книга Еклезіястова.	6	7
47	Книга Естер.	4	7
48	Книга (пророка) Даниїла.	12	7
49	Книга Ездри.	3	7
50	Книга Неємії.	3	7
51	Перша книга хроніки.	4	7
52	Друга книга хроніки.	4	7
53	Повчальні неканонічні книги.	4	7
54	Історичні неканонічні книги.	10	7
55	Апокрифи розділу «Писання (Ктувім)».	2	7
Разом за семестр:		90	
Усього годин:		270	378

10. Види контролю і система накопичення балів

№	Види контрольного заходу	Кількість контрольн. заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Виступ на семінарському занятті	40	0-0,5	0-20
2	Участь у дискусії на семінарському занятті	40	0-0,25	0-10
	Перевірка готовності до практичного заняття	8	0-1	0-8
	Виконання практичної роботи	8	0-1	0-8
3	Письмоваробота	3	0-8	0-24
4	Залік	1	0-10	0-10
5	Іспит	2	0-15	0-30
	Разом:			100

11.Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою / National grade		Мін. бал / Min. marks	Макс. бал/ Max. marks	Шкала ЄКТС / ECTS grade
недиференційована шкала / undifferentiated grade	диференційована шкала / differentiated grade			
Зараховано / Passed	Відмінно /Excellent	90	100	A
	Добре / Good	82	89	B
		74	81	C
	Задовільно / Satisfactory	64	73	D
60		63	E	
Не зараховано / Fail	Незадовільно / Fail	35	59	Fx
		0	34	F

12.Плани семінарських занять

Семінар 1

Тема: Історія оригінального тексту Старого Завіту-1(2 год.)

План

1. Історія пунктуації біблійного тексту
2. Історія вокалізації біблійного тексту
3. Історія консонантного біблійного тексту

Рекомендована література:

Основна:

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 2

Тема: Історія оригінального тексту Старого Завіту-2 (2 год.)

План

1. Самарянське П'ятикнижжя

2. Рукописи з околиць Мертвого моря (Кумранські рукописи)
3. Історія переписування біблійних текстів масоретами

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Амусин И.Д. Находки у Мертвого моря. М.: Наука, 1964.

Как возникла Библия... Пер. с немец. Игоря Реймера. CLV, 1992:103-141.

Кырлежев Александр. (Научн. ред.). Сокровище в сосудах глиняных. Руководство по экumenической герменевтике. Пер. с англ. Сумм Любви. М.: ББИ св. Апостола Андрея, 2000.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 3

Тема: Історія перекладів книг Старого Завіту-1 (2 год.)

План

1. Екзапли Орігена
2. Таргуми на П'ятикнижжя та Пророків
3. Пешітто
4. Старолатинський переклад
5. Вульгата

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 4

Тема: Історія перекладів книг Старого Завіту-2 (2 год.)

План

1. Історія рукописного тексту Слов'янського перекладу.
2. Геннадіївська, Біблія
3. Острозька Біблія
4. Єлизаветинська Біблія

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Библия в духовной жизни, истории и культуре России и православного славянского мира. К 500-летию Геннадиевской Библии. Сборник материалов международной конференции. Москва, 21-26 сентября 1999 г. *Приложение к журналу «Страницы»*. М.: ББИ Св. ап. Андрея, 2001.

Чистович И.А. История перевода Библии на русский язык. Репринтное воспроизведение издания 1899 г. М.: РБО, 1997.

Семинар 5

Тема: Історія перекладів книг Старого Завіту-3 (2 год.)

План

1. Історія російських перекладів Біблії.

2. Історія українських перекладів Біблії.

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Менья, 2000.

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Как возникла Библия... Пер. с немец. Игоря Реймера. CLV, 1992:103-141.

Чистович И.А. История перевода Библии на русский язык. Репринтное воспроизведение издания 1899 г. М.: РБО, 1997.

Семінар 6

Тема: Історія канону Старого Завіту (2 год.)

План

1. Історія канону Старого Завіту у православній традиції християнської Церкви. Погляди православних богословів на книги, що не входять до складу канону. Неканонічні книги.

2. Історія канону Старого Завіту у католицькій традиції християнської Церкви. Погляди католицьких богословів на книги, що не входять до складу канону. Другоканонічні книги.

3. Історія канону Старого Завіту у протестантських традиціях християнської Церкви. Погляди протестантських богословів на книги, що не входять до складу канону. Апокрифічні книги.

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мангано М. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. С заметками по истории толкования Ветхого Завета и истории библейской археологии. Пер. с англ. К. Назарова. М.: Духовна академия апостола Павла, 2007.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Вашольц Роберт. Библия Ветхозаветной Церкви. Текстовые свидетельства каноничности Ветхого Завета. *Коллоквиум в монографиях*. Пер. с англ. Терёхина Евгения. Черкассы: Коллоквиум, 2007.

Как возникла Библия... Пер. с немец. Игоря Реймера. CLV, 1992:103-141.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 7

Тема: Географія Старого Завіту (2 год.)

План

1. Шумерське царство та Акадське царство
2. Ассірія – одна з держав Межиріччя
3. Вавілон – одна з держав Межиріччя
4. Елам – одна з держав Межиріччя
5. Сирія, Фінікія та Палестина – держави Стародавнього Леванту.

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

Азимов Айзек. Земля Ханаанская. Родина иудаизма и христианства. *Научно-популярная библиотека*. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2006.

Анати Эммануэль. Палестина до древних евреев. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Давыдовой А.Б. М.: Центрполиграф, 2007.

Веллард Джеймс. Вавилон. Расцвет и гибель города Чудес. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Перфильева О.И. М.: Центрполиграф, 2003.

Гуляев В.И. Шумер. Вавилон. Ассирия: 5000 лет истории. *Сокровенная история цивилизаций*. М.: Алетея, 2005.

Кленгель-Брандт Эвелин. Древний Вавилон. *Популярная историческая библиотека*. Пер. с нем. Святского Б.М. Смоленск: Русич, 2001.

Ковалев. А.А. Месопотамия до Саргона Аккадского. Древнейшие этапы истории. *Orientalia: Труды Института восточных культур*. Выпуск 2. М.: РГГУ, 2002.

Крамер Самюэль. Шумеры. Первая цивилизация на Земле. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Милосердовой А.В. М.: Центрполиграф, 2002.

Кузицин В.И. (Ред.). История Древнего Востока. М.: Высшая школа, 2003.

Саггс Х. Вавилон и Ассирия. *Быт, религия, культура*. Пер. с англ. Карповой Л.А. М.: Центрполиграф, 2004.

Тураев Б.А. История Древнего Востока. *История культуры*. Мн.: Харвест, 2004.

Харден Дональд. Финикийцы. Основатели Карфагена. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2004.

Царёва Г.И. (Ред.). Ассирия. Вавилон. Древние царства Востока. *Цивилизации*. М.: Издательство Царёва В.П., 2002.

Семинар 8

Тема: Народы старого Завіту (2год.)

План

1. Народы Стародавніх держав Ближнього Сходу: *египтяни*
2. Народы Стародавніх держав Ближнього Сходу: *шумери*
3. Народы Стародавніх держав Ближнього Сходу: *аккадці*
4. Народы Стародавніх держав Ближнього Сходу: *вавілоняни*
5. Народы Стародавніх держав Ближнього Сходу: *асірійці*

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

Азимов Айзек. Египтяне. От древней цивилизации до наших дней. *Научно-популярная библиотека*. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2007.

Альдред Сирил. Египтяне. Великие строители пирамид. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Якушиной М.К. М.: Центрполиграф, 2004.

Кленгель-Брандт Эвелин. Древний Вавилон. *Популярная историческая библиотека*. Пер. с нем. Святского Б.М. Смоленск: Русич, 2001.

Ковалев. А.А. Месопотамия до Саргона Аккадского. Древнейшие этапы истории. *Orientalia: Труды Института восточных культур*. Выпуск 2. М.: РГГУ, 2002.

Крамер Самюэль. Шумеры. Первая цивилизация на Земле. *Загадки древних цивилизаций*. Пер. с англ. Милосердовой А.В. М.: Центрполиграф, 2002.

Саггс Х. Вавилон и Ассирия. *Быт, религия, культура*. Пер. с англ. Карповой Л.А. М.: Центрполиграф, 2004.

Царёва Г.И. (Ред.). Ассирия. Вавилон. Древние царства Востока. *Цивилизации*. М.: Издательство Царёва В.П., 2002.

Семинар 9

Тема: Вступ до П'ятикнижжя Мойсея (2 год.)

План

1. Критичні гіпотези про походження книги Повторення Закону: *теорія Де Ветте*
2. Критичні гіпотези про походження книги Повторення Закону: *«Девтерономічна історія» М. Нота*
3. Теорія Графа-Велльгаузена

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Мангано М. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. С заметками по истории толкования Ветхого Завета и истории библейской археологии. Пер. с англ. К. Назарова. М.: Духовна академия апостола Павла, 2007.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 10

Тема: Перша книга Мойсея: Буття-1 (2 год.)

План

1. Покликання Аврама
2. Заповіт Господа з Аврамом
3. Доля Содому й Гомори
4. Жертвоприношення Ісака

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаскы: Коллоквиум, 2010.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Прокопенко Алексей. Бытие: Комментарий. Изд. 2-е. – СПб.: Библия для всех, 2014. – 591 с.

Рууп Юджин Ф. Книга Бытие. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.2. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Славянскийбиблейскийкомментарий. Современнаяевангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Шифман И.Ш. Ветхий Завет и его мир. *Библеистика и Иудаика.* СПб.: Изд-во СПбГУ, 2007.

Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 11

Тема: Перша книга Мойсея: Буття-2 (2 год.)

План

1. З'явлення Бога Якову в Бет-Елі
2. Історія переселення Якова до Бет-Елу
3. Історія патріарха Йосипа
4. «Благословіння» Рувиму, Симеону, Левію та Юді

Рекомендована література:

Основна:

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета.Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаскы: Коллоквиум, 2010.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Прокопенко Алексей. Бытие: Комментарий. Изд. 2-е. – СПб.: Библия для всех, 2014. – 591 с.

Рууп Юджин Ф. Книга Бытие. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.2. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Славянский библейский комментарий. Современная евангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

Уолтон Джон Х., Мэтьюз Виктор Х., Чавалес Марк У. Библейский культурно-исторический комментарий. Ветхий Завет. *Энциклопедия христианства.* Часть 1. Пер. с англ. Батухтиной Т.Г., Платуновой А.П. СПб.: Мирт, 2003.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 12

Тема: Друга книга Мойсея: Вихід (2 год.)

План

1. Історія та покликання Мойсея
2. Єгипетські кари
3. Сінайський заповіт
4. Святиня – Скінія

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаскы: Коллоквиум, 2010.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Еллисон Г.Л. Книга Исход. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.3. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Славянскийбиблейскийкомментарий. Современнаяевангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 13

Тема: Третья книга Мойсея: Левит (2 год.)

План

1. Види та значення жертв: цілопалення, за гріх
2. Види та значення жертв: безкровна, мирна і жертва за провину
3. Старозавітне священство: висвячення Аарона та його синів
4. Закони про життя священників

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета.Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаскы: Коллоквиум, 2010.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Мэйз Джеймс Л. Книга Левит и книга Чисел. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.4. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Славянскийбиблейскийкомментарий. Современнаяевангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 14

Тема: Четвертакнига Мойсея: Числа (2 год.)

План

1. Перший перепис.
2. Закон про назіра (назоря).
3. Балак та Валаам.
4. Відступництво в Шіттімі.
5. Другий перепис.
6. Розподіл Обіцяного Краю.

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мэйз Джеймс Л. Книга Левит и книга Чисел. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.4. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Мэйз Джеймс Л. Книга Левит и книга Чисел. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.4. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Славянскийбиблейскийкомментарий. Современнаяевангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 15

Тема: П'ята книга Мойсея: Повторення Закону (2 год.)

План

1. Третє звернення Мойсея (Повт. Зак. 27-30): *веління про оновлення Завіту, проголошення благословінь та проклять, підбиття підсумку вимогам Завіту.*
2. Від Мойсея до Ісуса Навина (Повт. Зак. 31-34 гл.): *призначення Навина, передача Закону та смерть Мойсея.*

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Пэйн Дэвид Ф. Книга Второзаконие. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.5. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.

Славянскийбиблейскийкомментарий. Современнаяевангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

Семінар 16

Тема: Вступ до розділу «Пророки (Невім)» (2 год.)

План

1. Коло ідей пророчої літератури: *захист єдинобожжя*
2. Коло ідей пророчої літератури: *пророцтва «про "Месію"»*
3. Коло ідей пророчої літератури: *пророцтва «про настання "Дня Господнього" (есхатологія)»*
4. Коло ідей пророчої літератури: *викриття порушень Закону та норм соціальної справедливості*

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Шифман И.Ш. Ветхий Завет и его мир. *Библеистика и Иудаика*. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2007.

Семинар 17

Тема: Книга Иисуса Навина (Книга Ешошуї) (2 год.)

План

1. Чудовий перехід через Йордан
2. Камені свідоства та справляння Пасхи
3. Здобуття Єрихону
4. Здобуття міста Аю
5. Жертовник у гілеадському краї
6. Заповіт Ісуса Навина

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Книги Иисуса Навина, Судей, Руфь. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.6. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Соколов Арсений, игумен. Книга Иисуса Навина. – СПб.: Издательский дом «Познание», 2017. – с. 272.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Семінар 18

Тема: Книга Суддів (2 год.)

План

1. Судді Девора та Барак
2. Суддя Іфтах
3. Суддя Самсон
4. Історія Михи
5. Історія огидного вчинку Веніамінових синів

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Книги Иисуса Навина, Судей, Руфь. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.6. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Брэнсон Р. Книга Судей Израилевых. *Комментарии Весприанской традиции*. Пер. М.А. Думчева. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», Изд. «Вера и святость», 2012. – 236 с.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика.* М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семинар 19

Тема: Перша книга Самуїла (2 год.)

План

1. Суддя і первосвященик Ілій. Смерть Ілія та його синів
2. Історія пророка Самуїла
3. Давид і Голіаф, біблійний текст та історична дійсність
4. Помазання Давида та його взаємини з Саулом

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Пэйн Дэвид Ф. Первая и Вторая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.7. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 20

Тема: Друга книга Самуїла (2 год.)

План

1. Взяття Єрусалима і історичне значення цієї події
2. Зовнішня і внутрішня політика царя Давида
3. Повстання Авесалома: основні етапи
4. Перепис населення, його причини та наслідки

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Пэйн Дэвид Ф. Первая и Вторая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.7. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 21

Тема: Перша книга царів-1 (2 год.)

План

1. Основні риси внутрішньої та зовнішньої політики царя Соломона
2. Єрусалимський Храм, його богословське значення
3. Причини поділу Ізраїльського царства
4. Релігійні реформи Єровоама I в Ізраїлі

Рекомендована література:

Основна:

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Третья и Четвертая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.8. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 22

Тема: Перша книга царів-2 (2 год.)

План

1. Проблеми хронології періоду розділеної монархії
2. Порівняльний аналіз економіки та внутрішньої політики Ізраїлю і Юдеї
3. Взаємовідносини ізраїльських царів та пророків
4. Взаємовідносини юдейських царів та пророків

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Третья и Четвертая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.8. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 23

Тема: Друга книга царів (2 год.)

План

1. Ізраїль та Юдея у 2-й половині IX століття до Р. Х.

2. Ізраїль та Юдея у 1-й половині VIII століття до Р. Х .
3. Ізраїль та Юдея у 2-й половині VIII століття до Р. Х. (до 722 р.).

Падіння Самарії

4. Юдейське царство у 2-й половині VII – на початку VI століття. Падіння Єрусалиму

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Аульд А. Грейм. Третья и Четвертая книги Царств. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.8. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 24

Тема: Композиція книги пророка Ісаї(2 год.)

План

1. Історія питання про єдність книги Ісаї
2. Гіпотеза Второісаї
3. Гіпотеза Третоісаї
4. Відділи Протоісаї, які критики вважають більш пізнішими додаваннями
5. Аргументи на користь єдиного автора

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2012.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Сойэр Джон Ф.А. Книга пророка Исаии I и II. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.13. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 25

Тема: Пісні про «Отрока Господнього» (2 год.)

План

1. Аналіз виразу «Отрок Господній» та його вживання у Старому Завіті
2. Іс.42: 1-4 – Перша пісня про «Отрока Яхве»
3. Іс.49: 1-6 – Друга пісня про «Отрока Яхве»
4. Іс.50: 3-9 – Третя пісня про «Отрока Яхве»
5. Іс.52: 13-15 – 53: 1-12 – Четверта пісня про «Отрока Яхве»
6. Юдейська інтерпретація образу «Отрока Яхве»

Рекомендована література:

Основна:

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2012.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Сойэр Джон Ф.А. Книга пророка Исаии I и II. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.13. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 26

Тема: Бачення нового Єрусалиму та Храму у книзі пророка Єзекіїля(2 год.)

План

1. Опис нового Єрусалиму
2. Опис Храму
3. Наявні відмінності Храму Єзекіїля від Першого та Другого Храму
4. Обов'язки священиків у новому Храмі

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2012.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Хауи Карл Г. Книги пророков: Иезекииля и Даниила. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.16. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика.* М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 27

Тема: Промови проти Ассирії в книгах доповнених пророків(2 год.)

План

1. Пророче слово Ісаї проти ассирійців
2. Пророцтво Софонії про Ніневію
3. Опис загибелі Ніневії у пророка Наума
4. Причини падіння Ассирії в книзі пророка Наума

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаскы: Коллоквиум, 2012.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Додаткова:

Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейлидж. Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоилия, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 28

Тема: Вчення пророків про «День Яхве»(2 год.)

План

1. Уявлення про «День Господній» в Ізраїлі у VIII столітті до Р. Х.
2. Вчення пророків Амоса і Осії про «День Господній»
3. «День Господній» – основна тема книги Софонії
4. Малахія та Йоїл про «День Господній»

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Малые пророки. Т.5. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2012.

Додаткова:

Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейлидж. Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоили, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 29

Тема: Тема «залишку Ізраїлю» в книгах пророків(2 год.)

План

1. Вчення про «залишок» у пророків VIII століття до Р. Х.

2. Вчення пророка Ісаї про «залишок»
3. Тема спасіння «залишка» у книгах пророків VII – початку VI століття до Р. Х.
4. «Залишок» у книгах післяполонних пророків

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Малые пророки. Т.5. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2012.

Додаткова:

Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейлидж. Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоилия, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 30

Тема: Єдність книги пророка Захарії(2 год.)

План

1. Загальні доводи проти єдності книги Захарії
2. Гіпотеза про складання Зах. 9-14 у період до полону
3. Думки про появу Зах. 9-14 в період еллінізму
4. Доводи на користь єдності автора книги

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Додаткова:

Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейлидж.Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоила, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Семінар 31

Тема: Вступ до розділу «Писання (Ктувім)» (2 год.)

План

1. Основні закони і форми біблійної поезії
2. Біблійні параллелизми: а) синонімічний. б) антитектичний, в) синтетичний, г) хіастичний
3. Строфи, акростих, асонанс, алітерація, метр

Рекомендована література:

Основна:

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Додаткова:

Десницкий Андрей. Поэтика библейского параллелизма. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. ап. Андрея, 2007.

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Семінар 32

Тема: Книга Псалмів-1(2 год.)

План

1. Історичний і культурний фон
2. Історія тлумачення
3. Заголовки та технічні терміни
4. Музичний супровід палмів

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 33

Тема: Книга Псалмів-2 (2 год.)

План

1. Давньоєврейські псалми та релігійна лірика стародавнього Близького Сходу: риси подібності та відмінності
2. Вчення Псалмів про засоби Богопізнання
3. Вчення Псалмів про властивості Бога: святість, вічність, повсюдність, всемогутність, всезнання

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Руодс Арнольд Б. Книга Псалмов. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.9. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 34

Тема: Книга приповістей Соломонових (2 год.)

План

1. Книга приповістей Соломонових та релігійна лірика стародавнього Близького Сходу: риси подібності та відмінності
2. Поняттійний апарат книги приповістей Соломонових та його словесне оформлення
3. Картина світу книги приповістей Соломонових: Бог та мудрість, людина та її «шлях»
4. Мудрість життєва і премудрість Божа в книзі приповістей Соломонових

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Райлерсдам Дж. Курт. Книги Притчей Соломоновых, Екклесиаста, Песни Песней Соломона. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 35

Тема: Книга Йова (2 год.)

План

1. Давньоєврейський Йов і стародавні «йови» на Близькому Сході: спільне та відмінне
2. Учасники драми в книзі Іова
3. Сенс страждань праведного Йова
4. Проблема зла по книзі Йова

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкаassy: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Кэли Бальмер Г. Книги Ездры, Неемии, Есфирь, Иова. *Комментарии к книгам Ветхого Завета*. Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.

Книга Бытие – Книга Иова. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 36

Тема: Пісня над піснями (2 год.)

План

1. Традиції тлумачення книги Пісні над піснями: юдейська та християнські традиції тлумачення
2. Пісня над піснями та близькосхідна любовна лірика.

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Райлерсдам Дж. Курт. Книги Притчей Соломоновых, Екклесиаста, Песни Песней Соломона. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика.* М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 37

Тема: Книга Екклесіястова (2 год.)

План

1. Картина світу книги Екклесіястова та її послання – урок
2. Широкий та вузький контексти книги Екклесіястова
3. Пояснення епілогу книги Екклесіястова (моральний, есхатологічний та сотеріологічний аспекти)

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика.* Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах.* Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкасы: Коллоквиум, 2011.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет.* Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Райлерсдам Дж. Курт. Книги Притчей Соломоновых, Екклесиаста, Песни Песней Соломона. *Комментарии к книгам Ветхого Завета.* Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

Семінар 38

Тема: Книга (пророка) Даниїла (2 год.)

План

1. Традиційна точка зору про походження книги Даниїла та позитивні свідчення на її користь
2. Доводи на користь пізнього датування книги Даниїла: поділ за змістом та мовою, опис війн між Птолемеями та Селевкідами
3. Доводи на користь пізнього датування книги Даниїла: уявні історичні неточності в тексті книги
4. Зіставлення книги Даниїла з юдейськими апокаліпсамиміжзавітного періоду
5. Датування неканонічних відділів книги Даниїла

Рекомендована література:

Основна:

Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. *Современная библеистика*. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.

Вейнберг И.П. Писания. *Введение в Танах*. Ч.4. М.: Мосты Культуры, 2005.

Ла Сор У.С.С., и др. Обзор Ветхого Завета. Одесса: Богомыслие, 1998.

Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Частное историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.2. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Додаткова:

Псалтирь – Книга Пророка Малахии. *Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет*. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 39

Тема: Повчальні неканонічні книги: Премудрість Соломона(2 год.)

План

1. Найменування та мова книги
2. Особистість автора
3. Структура та зміст книги
4. Пророцтва в книзі
5. Вчення про Премудрість
6. Вчення про види і форми ідолопоклонства

Рекомендована література:

Основна:

Дюмулен П. Премудрость Соломона. Для чего жить? М: Паолине, 2006. – 102 с.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

Семінар 40

Тема: Премудрість Ісуса, сина Сіраха(2 год.)

План

1. Найменування, структура та зміст книги
2. Часпоходження та автор книги
3. Початковий текст книги та її грецький переклад
4. Вчення про Премудрість
5. Моральне вчення книги

Рекомендована література:

Основна:

Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.

Мудрость Иисуса Сираха. Ветхий Завет. Пер. с древнегреч. Пер. В.Н. Кузнецовой. М.: Фонд им. А. Меня. Общедоступный православный ун-т, он. А. Менем, 2006. – 176 с.

Рождественский А.П. Книга Премудрости Иисуса сына Сирахова. Репринт. СПб.: Типография Меркушева, 1911.

Додаткова:

Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. *Современная библеистика*. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

13.Теми письмових робіт

Робота №1 – розбірування(1,5 – 2 стор.)

Виберіть один з нижче перерахованих уривків, і **виконайте** наступне завдання по конкретному уривку:

1. **Складіть** план уривка: його змісту та змісту, в якому стоїть цей уривок (тобто яким чином даний уривок пов'язаний з усією книгою в цілому та подіями, які описані до та після уривка)

2. **Назвіть** головну ідею уривка. **Поясніть**, чому вважаєте, що ваш вибір є правильним та **поясніть**, яким чином даний уривок ілюструє та розвиває цю ідею

3. *Що відкривається нам у цьому уривку про Бога та про людей: їх дії, природу та мотиви, які ними рухають?*

4. *Які дві теми містить уривок? Знайдіть два приклади цих тем та назвіть їх*

5. *Яке застосування даного уривка ви могли б дати для сучасного християнина?*

6. *Якби вам потрібно було б проповідувати (або вчити) з цього уривку, на **які чотири моменти** ви звернули б увагу? Ваші пункти повинні бути засновані на самому уривку та на тому, чому навчив вас даний уривок*

Буття	Вихід	Левит	Числа	Повторення Закону
Бут.22:1-19	Вих.3:1 – 4:17	Лев.10:1-7	Чис.12:1-15	ПЗак.1:19-46
Бут.35:1-15	Вих.14:11-25	Лев.19:1-18	Чис.14:11-25	ПЗак.4:15-40
Бут.45:1-28	Вих.32:1-14	Лев.25:35-55	Чис.27:12-23	ПЗак.10:12-22

Робота № 2 – осмислення життя царів Юдейського царства (1,5 – 2 стор.)

1. *Прочитайте книги Царів та складіть список всіх царів Юди, включаючи Саула, Давида та Соломона.*

2. *Оцініть* кожного царя за шкалою від 1 до 10 в залежності від того, наскільки гарним або поганим царем ви його вважаєте, - відповідно до критеріїв, які встановлі Старим Завітом для царів та вождів (1 - найгірший, 10 - найкращий).

3. *Зобразіть* свою думку графічно у вигляді діаграми або таблиці.

4. *Надайте пояснення* своєї точки зору (в одному – двох реченнях) щодо оцінювання кожного з царів.

Робота № 3 – проведення порівняльного аналізу (3 – 5 стор.)

1. Порівняльний аналіз Біблійних образів Даниїла та Естер.

2. Порівняльний аналіз Біблійних образів Юди Макавея та Юдіт.

Примітки:

* Практичні завдання повинні бути виконані на підставі прочитання першоджерел - канонічних та неканонічних текстів: книги Даниїла, книги Естер, I - II книг Макавеїв, книги Юдит.

** При виконанні практичних завдань по канонічним та не канонічним текстам Святого Письма бажано звернути увагу на ряд допоміжних питань:

1. Чому про цю людину знадобилося розповідати в Біблії?
2. Якими позитивними та / або якими негативними якостями ця людина відрізняється?
3. Чому можна навчитися на прикладі її життя?
4. Це зразок для наслідування, застереження або і те, і інше?
5. Який є внесок цієї людини в справу Божу?

14.Екзаменаційні питання

Другий семестр.Перший рікнавчання

1. Зміст Біблії. Способи розуміння і пояснення Святого Письма.
2. Канон Старого Завіту. Розоділвященного тексту на великі та малі відділи (глави та вірші).
3. Робота масоретів над священним текстом Старого Завіту. Грецькі переклади священних текстів Старого Завіт.
4. Російські та українські переклади священних текстів Старого Завіту.
5. Проблема авторства П'ятикнижжя. Загальні відомості про П'ятикнижжя. Склад, найменування в різних канонах, загальний зміст.
6. Загальна характеристика книги Буття. Найменування книги Буття. Передбачуваний час, місце та мета написання книги. Розподіл книги за змістом.
7. Книга Буття: творіння (по днях творіння); сучасні боголовські теорії творіння сіту.
8. Книга Буття: творіння людини; два оповідання про створення людини; образ та подoba Божа в людині.
9. Книга Буття: життя прабатьків в раю; гріхопадіння та його наслідки; обітниця про Спасителя.

10. Книга Буття: потомство Адама; Каїн і Авель; релігійно-моральний стан допотопного людства.
11. Книга Буття: всесвітній потоп; порятунок Ноя з сімейством; Ной та його сини.
12. Книга Буття: вавілонське стовпотворіння та розсіювання народів.
13. Книга Буття: Авраам.
14. Книга Буття: Лот та його сім'я; загибель Содому і Гоморри.
15. Книга Буття: Ісаак.
16. Книга Буття: Ісав і Яків.
17. Книга Буття: Йосип.
18. Книга Вихід: найменування книги, час, місце та мета написання книги; розподіл книги за змістом.
19. Книга Вихід: поневолення євреїв в Єгипті після смерті Йосипа; чому змінилося ставлення єгиптян до євреїв після смерті Йосипа?; сучасні теорії.
20. Книга Вихід: народження Мойсея; обставини його позбавлення від смерті; вчинки Мойсея щодо братів; втеча з Єгипту. Життя в Мідіані; шлюб та народження дітей.
21. Книга Вихід: покликання Мойсея на Хориві; відправлення в Єгипет; зустріч з Аароном; чудеса Мойсея перед фараоном; кари єгипетські, їх послідовність.
22. Ім'я Боже в юдейській традиції.
23. Книга Вихід: Великдень і вихід євреїв з Єгипту до Синаю (Вих.12-19).
24. Книга Вихід: шлях до Синаю; Синайське законодавство по книзі Вихід (Вих.20-24; 32-35).
25. Книга Вихід: пристрій скинії, установа священства та богослужіння.
26. Книга Левіт: найменування книги та мета написання книги; розподіл книги за змістом.
27. Книга Левіт: поняття про жертву; постанови про жертвопринесення; види жертвопринесення; закони про священство (Лев.8-10).
28. Книга Левіт: старозавітне вчення про святість; постанови про свята Господні; закони про суботні та ювілейні роки; постанови по відношенню до ближніх.

29. Книга Чисел: найменування книги та мета написання книги; розподіл книги за змістом.

30. Книга Чисел: перший перепис народу Мойсеєм; порядок проходження станів; обов'язки левитів, їх обчислення; Великдень в пустелі; відправлення від Синаї.

31. 40-літнє мандрування єврейського народу по пустелі: виведення води зі скелі; мідний змії; жезл Аарона; друге обчислення Ізраїлю; посвячення Ісуса Навина.

32. Книга Повторення Закону: найменування книги та мета написання книги; порівняльний аналіз Десяти Заповідей по книгам Вихід та Повторення Закону.

33. Книга Повторення Закону: Закон прокляття та благословіння (Втор.27-28); настанови Мойсея Ісусу Навину та Ізраїлю (Втор.31); викривально-пророча пісня Мойсея, її зміст (Втор.32); смерть Мойсея.

Четвертий семестр. Другий рік навчання

1. Книги розділу Ктувім: місце в Святому Письмі; їх відмінні особливості.

15. 2. Псалтир: найменування книги; надписання псалмів в єврейській Біблії та в Септуагінті; особливості нумерації в єврейській та християнській традиціях; структура та розподіл книги за змістом.

2. Авторство та час написання псалмів. Значення надписання ватрибуції псалмів. Месіанські пророцтва Псалтиря.

3. Похвально-подячні та повчальні псалми: приклади і основні теми.

4. Книга приповістей Соломонових: загальні відомості; укладачі притч; авторство Соломона.

5. Книга приповістей Соломонових: особливості змісту та форми; співвіднесеність притч Соломона з євангельськими притчами: схожість та відмінність.

6. Притчі Соломона: вчення про Бога та Божествену Премудрість; моральне вчення книги.

7. Книга Йова: назва книги; час і місце життя Іова; час написання книги; її авторство і канонічна гідність; форма книги та розподіл на розділи.

8. Книга Йова: зміст і ідея прологу; діалоги Йова з друзями; побудова діалогів; зміст та аргументація в промовах Йова і його друзів.

9. Книга Йова: мови Елігу; мови Господа; зміст і значення епілогу; неканонічні місця книги.
10. Книга Пісня над піснями: назва книги; письменник, час та мета написання книги; справжність та канонічна гідність; огляд змісту та істинний сенс книги.
11. Книга Рут: авторство та час написання; звичай левіратного шлюбу; історичне значення книги.
12. Книга Плач Єремії: назва та форма викладу книги; авторство та час написання; основний зміст книги.
13. Книга Екклесіястова: назва книги, авторство, час складання, канонічність; головний предмет книги та мета її написання; основні теми книги Екклесіаста; пояснення епілогу книги.
14. Книга Естер: авторство книги, час і мета її написання; оповідання про чудесне позбавлення юдеїв від винищення; встановлення свята «Пурим».
15. Книга Даниїла: епоха Даниїла та його служіння; склад книг в єврейській та грецькій Бібліях; авторство книги і її мова; основний зміст книги.
16. Історична частина книги Даниїла: отроцтво Даниїла; сон Навуходносора; юдейські мужі в палахкотючої огненній печі; божевілля Навуходносора; бенкет Валатасара; Даниїл в рові лева.
17. Месіанські пророцтва книги Даниїла: бачення чотирьох звірів; бачення барана та козла; бачення великої битви; об'явлення про 70 седмиць.
18. Неканонічні місця книги Даниїла та їх автентичність.
19. Книга Ездри: авторство книги та час написання; огляд змісту книги; головний предмет оповідання – два повернення юдеїв з Вавілона; зв'язок книги з книгою Хронік.
20. Книга Неємії: авторство книги та час написання; огляд змісту книги; головний предмет розповіді – відновлення Єрусалима та життя народу на основі теократії.
21. Перша та Друга книги Хронік: назва та місце в каноні; час написання; особливості викладу історії в цих книгах; короткий зміст книг.

22. Поняття про неканонічні та апокрифічні книги (історичні та поетичні) Старого Завіту.
23. Першакнига Макавеїв: назва книги, час написання та її авторство; мова книги; короткий зміст книги.
24. Першакнига Макавеїв: характеристика еллінізму та боротьба з ним іудеїв під керівництвом Макавеїв; значення та авторитет книги.
25. Друга книга Макавеїв: автор книги, час її написання, мова; оригінальний зміст книги в порівнянні з Першою книгою.
26. Третя книга Макавеїв: авторство, час написання книги, мова; зв'язок книги з 1 і 2 книгами Макавеїв – по епосу, подібністю подій; авторитет книги та її повчальне значення.
27. Друга книга Ездри: назва книги та її авторство; час написання; близькість змісту книги до книг: Ездри, Неємії та 2 Хронік; історичне та моральне значення книги.
28. Книга Товита: назва книги та її авторство; час написання і первісна мова книги; зміст книги, її історичне і моральне значення.
29. Книга Юдит: проблема історичності оповідання книги Юдит та час її походження; короткий зміст книги.
30. Книги Премудрості Соломона: час написання, авторство та мова; структура та зміст книги; пророцтва в книзі та вчення про Премудрість; вчення про походження ідолопоклонства.
31. Книга Премудрості Ісуса, сина Сираха: час написання, авторство та мова; структура та зміст книги; моральне вчення; відмінність від книги Премудрості Соломона; рівні розуміння премудрості; умови придбання премудрості; джерело істинної премудрості.
32. Псалми Соломона, Оди Соломона, Четверта книга Макавеїв: авторство, час написання книг, мова; короткий зміст книг.

16. Залікові питання

Третій семестр. Другий рік навчання

1. Поняття про пророків та пророцтва.

2. Старозавітний профетизм до пророків-письменників. Покликання, види пророчих одкровенень і способи пророчої проповіді.
3. Відмінність справжніх пророків від непокликаних пророків та язичницьких віщунів.
4. Книги пророків-письменників: число, біблійний і хронологічний порядок пророчих книг.
5. Автор книги Ісуса Навина і час її написання. Джерела книги. Поділ на частини.
6. Зміст першої частини книги Ісуса Навина.
7. Огляд змісту другої і третьої частин книги Ісуса Навина.
8. Автор книги Суддів і час її написання. Поняття про суддів Ізраїля. Розподіл книги на частини.
9. Огляд діяльності основних суддів Ізраїлю: Девори та Варака, Гедеона та Іфтаха, Самсона. Ставлення до царської влади автора книги Суддів. Відомості про інших суддів Ізраїлю.
10. Авторство та час написання I – II книг Самуїла. Джерела книг. Поділ книг на частини.
11. Огляд I книги Самуїла. Історія Самуїла, Саула та Давида. Запровадження інституту царської влади.
12. Зміст II книги Самуїла. Огляд царювання Давида. Повстання Авесалома. Пророцтво Натана про затвердження дому Давидового.
13. Авторство і час написання I – II книг Царств. Джерела книг. Поділ книг на частини.
14. I книга Царств. Огляд царювання Соломона. Побудова храму в Єрусалимі. Цариця Шеви і торгівля Соломона.
15. I книга Царств. Поділ царства на Юдейське та Ізраїльське: причини та наслідки. Огляд історії царств.
16. Діяльність пророка Іллі. Ахав і Єзавель.
17. Діяльність пророків Іллі та Єлисея в Ізраїлі. Що таке «пророчі школи»?
18. Падіння Ізраїлю: причини та наслідки. Пророк Ісая і цар Єзекія. Падіння Юдейського царства: причини і наслідки.

19. Відомості про пророка Амоса та його служіння. Склад і зміст книги. Пророцтво Амоса про відновлення занепалої скинії Давидової: (9. 11-15).
20. Відомості про пророка Осії та час його служіння. Шлюб Осії (1.2 – 3.5). Питання тлумачення. Послання Осії (4.1 – 14.9).
21. Біблійне свідчення про пророка Йону. Склад і зміст книги. Питання тлумачення та часу походження книги.
22. Особистість і служіння пророка Міхея. Склад і зміст книги. Пророцтво про народження Месії у Віфлеємі (5.2 – 5.5).
23. Відомості про пророка Ісаю та час його служіння. Склад та зміст книги. Питання авторства книги.
24. Основні теми навчання книги пророка Ісаї.
25. Пісні Отрока Господнього в книзі пророка Ісаї: перша пісня (42.1-9), б) друга пісня (49.1-7), в) третя пісня (50.4-9), г) четверта пісня (52.13-15; 53.1-12).
26. Особистість, служіння та епоха пророка Єремії. Склад та план книги в масоретському тексті та тексті перекладу 70-ти. Покликання Єремії до пророчого служіння (1 гл.).
27. Месіанські місця в книзі пророка Єремії (23 гл. ; 31 гл.). Основні теми навчання книги.
28. Відомості про пророка Софонію та час його служіння. Склад та зміст книги. Месіанські місця пророцтва Софонії (1.14-18; 3.9 -15).
29. Особистість та служіння пророка Йоїла. Склад та зміст книги. Пророцтво про послання дарів Святого Духа «на всяку плоть».
30. Відомості про пророка Наума. Склад та зміст книги. Месіанські риси книги пророка Наума.
31. Особистість та служіння пророка Авакума. Склад та зміст книги.
32. Час та місце служіння пророка Овдія. Склад та зміст книги. Месіанські риси книги пророка Овдія.
33. Вступ до книги пророка Єзекіїля (відомості про пророка та час його служіння).

17.Рекомендована література

Основна:

Біблійні переклади:

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе с параллельными местами. Перепечатано с изд. Московской Патриархии. По благословению Святейшего Патриарха Московского и всея Руси Алексия II. М.: Библейские Общества, РБО, 1993.
2. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета канонические. Современный русский перевод. Учебное издание. – М.: РБО, 2017. – 2640 с.
3. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена. Пер. Івана Огієнка. К.: Українське Біблійне Товариство, 2011.
4. Еврейская Библия. Ранние пророки. Издание Рора. С новым переводом и комментариями под общ. ред. Александра Кулика. Иерусалим – М.: Гешарим – Федерация Еврейских Общин России, 2006.
5. Зхарья. Книга двенадцати. Пророки. Ивритский текст с русским переводом и комментарием. Пер. рав. Мешков Зеев. М. – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2004 – 5764.
6. Как возникла Библия... Пер. с немец. Реймера Игоря. CLV, 1992.
7. Новая Женевская учебная Библия. Синодальный Перевод. Общ. Ред. Цорн В.А. Пер. с англ. Александрова А.П., Карельского Д.А., Киселева А.М., Майдановича Е.Л., Медвидь Р., Сергеева В.С. Hanssler-Verlag, 1998.
8. Песнь Песней. Песнь Песней Соломона. *Антология мудрости*. М.: Эскиммо, 2007.
9. Псалмы Давида. Псалтирь. *Антология мудрости*. М.: Эскиммо, 2007.
10. Святе Письмо Старого і Нового Завіту мовою русько-українською. Переклад Куліша П.О., Левіцького І.С. і Пулюя. London– Asheville, NC: Trinitarian Bible Society, Tundale House – Russian Bible Society, 1998.
11. Священное Писание. Смысловый перевод Таурата, Книги Пророков, Забура и Инжила. Атаскадеро: Издательство «Стамбул», 2003.

12. Тора с русским переводом. (Общ. ред.) Г. Брановер. М.: Шамир, 2005 (5765).

Першоджерела:

13. Флавий Иосиф. Иудейская Война. Классическая мысль. Мн.: Современный литератор, 2003.

14. Флавий Иосиф. Иудейские Древности. Классическая мысль. Т.1. Ред. Михайлов Ю.А. М.: Научно-издательский центр Ладомир, 2003.

15. Флавий Иосиф. Иудейские Древности. О древности иудейского народа. (Против Апиона). Классическая мысль. Т.2. Ред. Михайлов Ю.А. М.: Научно-издательский центр Ладомир, 2003.

Переклади не канонічних та апокрифічних текстів:

16. Апокрифические сказания. Патриархи, пророки и апостолы. Александрийская библиотека. Сост. Витковский В.Е. СПб.: Амфора, 2005.

17. Ветхозаветные апокрифы. Пер. Е.В. Витковского. М.: ООО «Издательство АСТ»; Харьков: «Фолио», 2001. – 754 с.

18. Витковский В.Е. (Сост.). Апокрифические Сказания: Патриархи, пророки и апостолы. Александрийская Библиотека. СПб.: Амфора, 2005.

19. Дюмулен П. Премудрость Соломона. Для чего жить? М: Паолине, 2006. – 102 с.

20. Книга Маккавеев. (Четыре книги Маккавеев). Пер. с древнегреч., введ. И комм. Н.В. Брагинской, А.Н. Ковалю, А.И. Шмаиной-Великановой; под общ. ред. Н.В. Брагинской; научн. Ред. М. Туваль. М.: Мосты Культуры / Гешарим: 2014. – 632 с.

21. Мудрость Иисуса Сираха. Ветхий Завет. Пер. с древнегреч. Пер. В.Н. Кузнецовой. М.: Фонд им. А. Меня. Общедоступный православный ун-т, он. А. Менем, 2006. – 176 с.

22. Рождественский А.П. Книга Премудрости Иисуса сына Сирахова. Репринт. СПб.: Типография Меркушева, 1911.

23. Тантлевский И.Р. Книга Авраама, называемая книгой Созидания. Библиестика и Иудаика. Пер. с иврита. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2007.

Вступи та огляди Старого Завіту:

24. Брюггеман У. Введение в Ветхий Завет. Канон и христианское воображение. Современная библеистика. Пер. Бабкиной Светланы. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2009.
25. Вейнберг Й. Введение в Танах. Писания. Библиотека «Иудаика». Ч.4. М. – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2005 – 5765.
26. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Большие пророки. Т.4. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2012.
27. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Исторические книги. Т.2. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2011.
28. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Литература мудрости. Т.3. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2011.
29. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Малые пророки. Т.5. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2012.
30. Даума Й. Дорогами Ветхого Завета. Пятикнижие. Т.1. В 5-и т. Пер. с нидерл. Черкассы: Коллоквиум, 2010.
31. Ла Сор У.С., Хаббард Д.А., Буш Ф.У. Обзор Ветхого Завета. Откровение, литературная форма и исторический контекст Ветхого Завета. Библейская кафедра. Пер. с англ. Херсонского Б.Г., Тихомирова А.Ф. Одесса: Богомыслие, Библия для всех, ОБС ЕХБ, 1998.
32. Мангано М. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. С заметками по истории толкования Ветхого Завета и истории библейской археологии. Пер. с англ. К. Назарова. М.: Духовна академия апостола Павла, 2007.
33. Мень Александр. Исагогика. Курс по изучению Священного Писания. Ветхий Завет. М.: Фонд им. А. Меня, 2000.
34. Смит Джеймс. Исторические Книги Ветхого Завета. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2012.
35. Смит Джеймс. Пятикнижие. Актуальный комментарий для современного читателя. Пер. с англ. М. – Н. Новгород: Религиозная Организация «Евангельский Центр Апостола Павла» – «Агапе», 2009.
36. Шульц С.Дж. Мир Ветхого Завета. Asslar: ICI – Germanoffice, 1991.

37. Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Общее историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.1. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

38. Юнгеров П.А. Введение в Ветхий Завет. Частное историко-критическое введение в Священные Ветхозаветные книги. Кн.2. М.: Православный Свято-Тихоновский Богословский Институт, 2003.

Допоміжна:

Вступи та огляди Старого Завіту:

39. Азимов Айзек. Ветхий Завет. Путеводитель по Библии. Пер. с англ. Блейз О.А. (гл.1-11), Евтушенко С.П. (гл. 12-39). М.: Центрполиграф. 2007.

40. Айзенштадт Шмуэль. Пророки. Их эпоха и социальное учение. Памятники общественно-исторической мысли. М.: Параллели, 2004.

41. Бартоломью Крейг, Гохин Майкл. Драма Писания. Пер. с англ. Розенберг Ольги. Черкасы: Коллоквиум, 2009.

42. Егоров Г. свящ. Священное Писание Ветхого Завета: Учебное пособие. М.: ПСТГУ, 2007.

43. Кашкин Алексей Сергеевич. Священное Писание Ветхого завета. Общее введение в Священное Писание Ветхого завета. Пятикнижие. Уч. пособ. для 2 курса дух. семинарии. Саратов: Изд-во Саратовской митрополии. 2012.

44. Тантлевский И.Р. Введение в Пятикнижие. М.: РГГУ, 2000.

45. Тантлевский И.Р. История Израиля и Иудеи до разрушения Первого Храма. СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 2005.

46. Ценгер Э. (Ред.). Введение в Ветхий Завет. Современная библеистика. М.: ББИ св. апостола Андрея, 2008.

47. Шифман И.Ш. Ветхий Завет и его мир. Библеистика и Иудаика. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2007.

48. Шифман Л. От текста к традиции. История иудаизма в эпоху Второго Храма и период Мишны и Талмуда. Библиотека «Иудаика». М. – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2002 – 5762.

Коментарі:

49. Аульд А. Грейм. Книги Иисуса Навина, Судей, Руфь. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.6. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

50. Аульд А. Грейм. Третья и Четвертая книги Царств. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.8. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.
51. Брэнсон Р. Книга Судей Израилевых. Комментарии Веспалианской традиции. Пер. М.А. Думчева. – СПб.: Христианское общество «Библия для всех», Изд. «Вера и святость», 2012. – 236 с.
52. Еллисон Г.Л. Книга Исход. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.3. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.
53. Квист Хауард Тильман. Книга пророка Иеремии, книга Плач Иеремии. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.15. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.
54. Книга Бытие – Книга Иова. Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет. Часть 1. СПб.: Мирт, 2000.
55. Кэли Бальмер Г. Книги Ездры, Неемии, Есфирь, Иова. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.
56. Лоусон Стивен Дж. Псалтирь. Экспозиционный комментарий. Часть I. (Псалмы 1-74). (Ред.). Макс Андерс. Пер. с англ. А Прокопенко, А. Раугас, Ю. Клинова. СПб.: Библия для всех, 2010.
57. Лоусон Стивен Дж. Псалтирь. Экспозиционный комментарий. Часть II. (Псалмы 75-150). (Ред.). Макс Андерс. Пер. с англ. А Прокопенко, А. Раугас, Ю. Клинова. СПб.: Библия для всех, 2010.
58. Майерс Хоуард Джейкоб М., Гейлидж Хоуард Джеймс. Книги малых пророков: Осии, Иоила, Амоса, Авдия, Ионы, Михея, Наума, Аввакума, Софони, Аггея, Захарии, Малахии. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.17 и Т.18. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.
59. Мэйз Джеймс Л. Книга Левит и книга Чисел. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.4. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.
60. Прокопенко Алексей. Бытие: Комментарий. Из. 2-е. – СПб.: Библия для всех, 2014. – 591 с.
61. Прокопенко А.В. Под сенью крыл: Комментарий на книгу Руфь. – Тверь: ОАО «Тверской полиграфический комбинат», 2014. – 310 с.
62. Псалтирь – Книга Пророка Малахии. Новый Библейский Комментарий. Ветхий Завет. Часть 2. СПб.: Мирт, 2000.

63. Пэйн Дэвид Ф. Первая и Вторая книги Царств. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.7. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.
64. Пэйн Дэвид Ф. Книга Второзаконие. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.5. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1992.
65. Райлерсдам Дж. Курт. Книги Притчей Соломоновых, Екклесиаста, Песни Песней Соломона. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.10. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.
66. Руодс Арнольд Б. Книга Псалмов. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.9. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1991.
67. Рууп Юджин Ф. Книга Бытие. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.2. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.
68. Славянскийбиблейскийкомментарий. Современнаяевангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.
69. Сойэр Джон Ф.А. Книга пророка Исаии I и II. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.13. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.
70. Соколов Арсений, игумен. Книга Иисуса Навина. – СПб.: Издательский дом «Познание», 2017. – с. 272.
71. Соколов Арсений, игумен. Книга пророка Амоса. Введение и комментарий. – М.: Новоспасский мужской монастырь, 2012. – 400 с.
72. Соколов Арсений. Пророк и блудница. Комментарий к 1-3 главам Книги пророка Осии. Современная библеистика. – М.: Издательство ББИ, 2016. – 141 с.
73. Уолтон Джон Х., Мэтьюз Виктор Х., Чавалес Марк У. Библейский культурно-исторический комментарий. Ветхий Завет. Энциклопедия христианства. Часть 1. Пер. с англ. Батухтиной Т.Г., Платуновой А.П. СПб.: Мирт, 2003.
74. Фаст Геннадий, протоиерей. Толкование на книгу пророка Аввакума или Опыт библейской теодицеи. – К.: Богуславкнига, 2014. – 400 с.
75. Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Бытие по Книгу Руфь. Wheaton, Illinois: Славянское Евангельское Общество, 1992.
76. Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Книги Исаии по Книгу Малахии. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1996.

77. Харчлаа П. (Гл. ред.). Толкование Ветхозаветных Книг от Первой Книги Царств по Книгу Песни Песней. Ашфорд, Коннектикут, США.: Славянское Миссионерское Издательство, 1993.

78. Хауи Карл Г. Книги пророков: Иезекииля и Даниила. Комментарии к книгам Ветхого Завета. Т.16. ВСБ. Одесса: Черноморье, 1993.

79. Щедровицкий Д.В. Беседы о книге Иова. М.: Оклик, 2005.

80. Щедровицкий Д.В. Введение в Ветхий Завет. Пятикнижие. Т.1-3. М.: Теревинф, 2001.

81. Щедровицкий Д.В. Пророчества книги Даниила. 597 год до н.э. – 2240 год н.э. М.: Оклик, 2006.

82. Эйделькинд Я.Д. Песнь Песней. Перевод и филологический комментарий к главам 1-3. *Orientalia et Classica: Труды института восточных культур и античности.* Ч.1. Под ред. И.С. Смирнова. Вып. LIII/1. – М.: РГГУ, 2015. – 156 с.

83. Эйделькинд Я.Д. Песнь Песней. Перевод и филологический комментарий к главам 1-3. *Orientalia et Classica: Труды института восточных культур и античности.* Ч.2. Под ред. И.С. Смирнова. Вып. LIII/2. – М.: РГГУ, 2015. – 157-536 с.

Словники та енциклопедії:

84. Библейская Энциклопедия. Путеводитель по Библии. Б.м., РБО, 1998.

85. Ветхий Завет. Популярная энциклопедия. Культура. Традиции. Пер. с франц. Антонов Жан. М.: Махаон, 2006.

86. Клименко Л.П. Словарь переносных, образных и символических употреблений слов в Псалтири. Украинская Православная Церковь Полтавская епархия Спасо-Преображенский Мгарский монастырь. Краматорск: Изд-во ЗАО «Тираж-51», 2004.

87. Новый Библейский Словарь. Библейские персонажи. Энциклопедия христианства. Ч.1. Пер. с англ. Аржанова Ю., Баева А., Григорьева Г., Платуновой А., Тарнаевой Л., Шемпель Р., Шурбелева А. СПб.: Мирт, 1999.

88. Новый Библейский Словарь. Библейские реалии. Энциклопедия христианства. Ч.2. (Гл. ред.). Р.З. Ороховатская. Пер. с англ. Т.Г. Батухтина, В.Н. Генке, А.П. Платунова. СПб.: Мирт, 2001.

89. Полная Симфония на Канонические Книги Священного Писания. СПб.: Библия для Всех, 1996.

90. Религии мира. Популярная энциклопедия. Культура. Традиции. Пер. с франц. Антонов Жан. М.: Махаон, 2007.

91. Ринекер Фритц, Майер Герхард. Библейская Энциклопедия Брокгауза. Более 6000 ключевых слов к личностям, истории, археологии и географии Библии. Общ. ред. Цорн В.А. Пер. с немец. Ивановой В.М., Карельского А.А., Щедровицкого Д.В. Кременчуг, Украина: Християнська Зоря, 1999.

92. Славянскийбиблейскийкомментарий. Современнаяевангельская перспектива. Гл. Ред. С. Санников. – К.: ЕААА, 2016. – 1840 с.

93. Словарь Библейских образов. Энциклопедическое исследование образов, символов, основных тем, метафор, речевых оборотов и литературных стилей Библии. Общ. ред. РайкенЛиланд, Уилхойт Джеймс, ЛонгманШТремпер. Пер. с англ. Скороходова Б.А., Рыбаковой О.А. СПб.: Библия для всех, 2005.

94. Элуэлл Уолтер. (Ред.). Евангельский Словарь Библейского Богословия. Пер. с англ. Гавриловой В.Н. СПб.: Библия для всех, 2000.

Книги про біблійні тексти:

95. Амусин И.Д. Находки у Мертвого моря. М.: Наука, 1964.

96. Библия в духовной жизни, истории и культуре России и православного славянского мира. К 500-летию Геннадиевской Библии. Сборник материалов международной конференции. Москва, 21-26 сентября 1999 г. Приложение к журналу «Страницы». М.: ББИ Св. ап. Андрея, 2001.

97. ВайнгринДжейкоп. Введение в текстологию Ветхого Завета. М.: ББИ Св. Апостола Андрея, 2002.

98. Вайс Меир. Библия и современное литературоведение. Метод целостной интерпретации. Библиотека «Иудаика». М. – Иерусалим: Мосты культуры – Гешарим, 2001 – 5762.

99. Вашольц Роберт. Библия Ветхозаветной Церкви. Текстовые свидетельства каноничности Ветхого Завета. Коллоквиум в монографиях. Пер. с англ. Терёхина Евгения. Черкассы: Коллоквиум, 2007.

100. Как возникла Библия... Пер. с немец. Игоря Реймера. CLV, 1992:103-141.

101. Канон Священного Писания. Сб. ст. Пер. с англ. Возиловой Юлии. СПб.: Библия для Всех, Армия Спасения, 1993.

102. Кырлежев Александр. (Научн. ред.). Сокровище в сосудах глиняных. Руководство по экumenической герменевтике. Пер. с англ. Сумм Любви. М.: ББИ св. Апостола Андрея, 2000.

103. Синило Г.В. Древние литературы Ближнего Востока и мир Танаха (Ветхого Завета). Мн.: Экономпресс, 1998.

104. Синило Г.В. Песнь Песней в контексте мировой культуры: в 2 кн. Кн.1. Поэтика Песни Песней и ее религиозные интерпретации. Мн.: Экономпресс, 2012.

105. Синило Г.В. Танах и мировая поэзия. Мн.: Экономпресс, 2009.

106. ТовЭмфнуэл. Текстология Ветхого Завета. М.: ББИ Св. Апостола Андрея, 2001.

107. Чистович И.А. История перевода Библии на русский язык. Репринтное воспроизведение издания 1899 г. М.: РБО, 1997.

108. Штоль Генрих, Девис А. Пауэль. Пещеры и свитки Мертвого моря. Библейские тайны. Мегапроект – TerraIncognita. Пер. с немец. Тулового М.А. Пер. с англ. Зотовой И.Л. М.: Вече, 2005.

Книги про Давній Близький Схід:

109. Азимов Айзек. Египтяне. От древней цивилизации до наших дней. Научно-популярная библиотека. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2007.

110. Азимов Айзек. Земля Ханаанская. Родина иудаизма и христианства. Научно-популярная библиотека. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2006.

111. Александрова Н.В., Ладынин И.А., Немировский А.А., Яковлев В.М. Древний Восток. Уч. пособие для вузов. М.: РАН. ГУГН. Научно-образовательный центр по истории, АСТ Астрель, 2008.

112. АльдредСирил. Египтяне. Великие строители пирамид. Загадки древних цивилизаций. Пер. с англ. Якушиной М.К. М.: Центрполиграф, 2004.

113. Анати Эммануэль. Палестина до древних евреев. Загадки древних цивилизаций. Пер. с англ. Давыдовой А.Б. М.: Центрполиграф, 2007.

114. Ассиро-вавилонский эпос. Литературные памятники. Российская Академия наук. Пер. с шум. и аккад. Шилейко В.К. Стеблин-Каменский И.М. (Отв. ред.). СПб.: Наука, 2007.

115. Бертман Стивен. Месопотамия. Энциклопедический Справочник. Великие цивилизации. Библиотека мировой истории. Пер. с англ. Помогайбо А.А. М.: Вече, 2007.
116. Большаков И.В. Предопределение и толкование снов в Древнем Египте: историко-философский аспект. Историческая книга. СПб.: Алетейя, РГПУ им. Герцена А.И., 2007.
117. Брестед Д., Тураев Б. История Древнего Египта. История культуры. Мн.: Харвест, 2003.
118. Вейнберг И.П. Рождение истории. Историческая мысль на Ближнем Востоке середины I тысячелетия до н.э. М.: Наука. Издательская фирма «Восточная литература»; Еврейский университет в Москве, 1993.
119. Веллард Джеймс. Вавилон. Расцвет и гибель города Чудес. Загадки древних цивилизаций. Пер. с англ. Перфильева О.И. М.: Центрполиграф, 2003.
120. Гарни О.Р. Хетты. Разрушители Вавилона. Загадки древних цивилизаций. Пер. с англ. Блейз А.И. М.: Центрполиграф, 2002.
121. Грей Джон. Ханаанцы. На Земле чудес Ветхозаветных. Загадки древних цивилизаций. Пер. с англ. Федорова С. М.: Центрполиграф, 2003.
122. Гуляев В.И. Шумер. Вавилон. Ассирия: 5000 лет истории. Сокровенная история цивилизаций. М.: Алетейя, 2005.
123. Розали Д. Древний Египет. Энциклопедический Справочник. Великие цивилизации. Библиотека мировой истории. Пер. Евтушенков Ю.С. М.: Вече, 2008.
124. Егер Оскар. Древний Мир. Всемирная История. Волковский Н.Л. (Гл. ред.). М.: АСТ, 2006.
125. Кленгель-Брандт Эвелин. Древний Вавилон. Популярная историческая библиотека. Пер. с нем. Святского Б.М. Смоленск: Русич, 2001.
126. Ковалев. А.А. Месопотамия до Саргона Аккадского. Древнейшие этапы истории. *Orientalia*: Труды Института восточных культур. Выпуск 2. М.: РГГУ, 2002.
127. Корниенко Т.В. Первые Храмы Месопотамии. Формирование традиции культового строительства на территории Месопотамии в дописьменную эпоху. Руководства по востоковедению. СПб.: Алетейя, 2006.

128. Коростовцев М.А. Писцы Древнего Египта. Александрийская библиотека. Серия Египет. СПб.: Летний сад, Журнал «Нева», 2001.
129. Крамер Самюэль. Шумеры. Первая цивилизация на Земле. Загадки древних цивилизаций. Пер. с англ. Милосердовой А.В. М.: Центрполиграф, 2002.
130. Кузищин В.И. (Ред.). История Древнего Востока. М.: Высшая школа, 2003.
131. Кузищин В.И. (Ред.). История Древнего Востока. Тексты и документы. М.: Высшая школа, 2002.
132. Куликан Уильям. Персы и мидяне. Подданные империи Ахеменидов. Загадки древних цивилизаций. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2002.
133. Мертц Барбара. Древний Египет: храмы, гробницы, иероглифы. Загадки Древнего Египта. Пер. с англ. Верпаховского Б.Э. М.: Центрполиграф, 2007.
134. Мертц Барбара. Красная Земля, Черная Земля. Древний Египет: легенды и факты. Пер. с англ. Коршунова А.И. М.: Центрполиграф, 2004.
135. Монте Пьер. Эпоха Рамсесов. Быт, религия, культура. Пер. с англ. Шамшина Д.Л. М.: Центрполиграф, 2004.
136. Морэ Александр. Нил и египетская цивилизация. Загадки Древнего Египта. Пер. с англ. Любовской Т.Е. М.: Центрполиграф, 2007.
137. Саггс Х. Вавилон и Ассирия. Быт, религия, культура. Пер. с англ. Карповой Л.А. М.: Центрполиграф, 2004.
138. Тураев Б.А. История Древнего Востока. История культуры. Мн.: Харвест, 2004.
139. Харден Дональд. Финикийцы. Основатели Карфагена. Загадки древних цивилизаций. Пер. с англ. Игоревского Л.А. М.: Центрполиграф, 2004.
140. Херцог Хаим, ГишонМордехай. Библейские сражения, Пер. с англ. Т. Лисициной. М.: АСТ: Астрель, 2005.
141. Царёва Г.И. (Ред.). Ассирия. Вавилон. Древние царства Востока. Цивилизации. М.: Издательство Царёва В.П., 2002.
142. Царёва Г.И. (Гл. ред.). Египет. Цивилизации. М.: Издательство Царёва В.П., 2004.

143. Циркин Юлий Б. История Библейских стран. Классическая мысль. М.: Астрель Транзиткнига, 2003.

144. Циркин Юлий Б. От Ханаана до Карфагена. Классическая мысль. М.: Астрель, 2001.

145. Чериковер В. Эллинистическая цивилизация и евреи. *Studiaclassica*. Пер. с англ. В.Л. Вихновича. СПб.: ИЦ «Геманитарная Академия», 2010.

146. Энглим Саймон, ДжестисФиллис Дж., Райс Роб С., Раш Скотт М., Серрати Джон. Войны и сражения Древнего Мира. 3000 год до н.э. – 500 год н.э. Пер. с англ. Сенькиной Т., Баракиной Т., Самуенко С., Никитиной Е., Смирновой Л. М.: Эскимо, 2007.

147. Эрман Адольф. Жизнь в Древнем Египте. Загадки Древнего Египта. Пер. с англ. Петровской И.А. М.: Центрполиграф, 2008.

Різне:

148. Брек Джон Протоиерей. Хиазм в Священном Писании. Пер. с англ. Майданович Е. М.: Издательство Общедоступного Православного Университета, основанного протоиереем Александром Менем, 2006.

149. Десницкий Андрей. Поэтика библейского параллелизма. Современная библеистика. М.: ББИ св. ап. Андрея, 2007.

150. Лопухин А.П. Библейская история Ветхого Завета. Репринт. 1887. Изд. первое заграничное. Монреаль: РПЦ Заграницей, 1986.

151. Лоусон Стивен Дж. Псалтирь. Руководство по экспозиционной проповеди. Часть III. Как проповедовать по Псалмам. (Ред.). Макс Андерс. Пер. с англ. А Прокопенко, А. Раугас, Ю. Клинова. СПб.: Библия для всех, 2010.

152. Тантлевский И.Р. Мелхиседек и Метатрон в иудейской мистико-апокалиптической традиции. Библеистика и Иудаика. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2007.

153. Феофан (Быстров) архиеп. Тетраграмма, или Божественное Ветхозаветное имя *hwhy*. Библейские исследования. К.: Пролог, 2004.

154. Фи Гордон, Стюарт Дуглас. Как читать Библию и видеть всю ее ценность. Вникай в учение. Пер. с англ. В. Гаврилова. СПб.: Издательство «Шандал», 2009.

155. Фрэзер Джеймс Джордж. Фольклор в Ветхом Завете. Библиотека атеистической литературы. Пер. с англ. Токарева С.А. М.: Изд. политической литературы, 1989.

156. Фрухтенбаум Арнольд. Иисус был еврей. Пер. с англ. Христианское свидетельство Израилю. СПб.: Библия для всех, 1998.

157. Юнгеров П.А. Учение Ветхого Завета о бессмертии души и загробной жизни. Библейские исследования. К.: Пролог, 2006.